

TÜBİTAK Resimli Çocuk Kitaplarının Toplumsal Cinsiyet Açısından İncelenmesi¹

Analysis of TUBITAK's Picture Books in Terms of Gender

Dilan ŞAHİN

Kocaeli Üniversitesi ◆ Eğitim Fakültesi Eğitim Programları ve Öğretim ◆ asman.sukrimed@gmail.com

◆ <https://orcid.org/0000-0003-1073-5839>

F. Belgin ÖZAYDINLI

Doç. Dr. ◆ Kocaeli Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Programları ve Öğretim ◆

belgintnvr@gmail.com ◆ <https://orcid.org/0000-0002-2134-8087>

Özet

Bu araştırmanın amacı Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) tarafından 3-6 yaş arası çocuklar için yayınlanmış 41 adet resimli çocuk kitabının toplumsal cinsiyet açısından incelenmesidir. Nitel araştırma yöntemlerinden belge (doküman) incelemesinin kullanıldığı çalışmada, resimli çocuk kitapları kitap başlığı, kitap kapaklarında bulunan karakterler, kitapların ana karakteri, kitaplardaki karakterlerin cinsiyet dağılımı, karakterlerin dış görünüşleri, karakterlerin tasvir edildikleri mekân, karakterlerin mesleki rolleri, eylemleri, kullandıkları araç-gereçler ve yazılı tasvirleri açılarından incelenmiştir. Veri analiz yöntemlerinden içerik analizinin kullanıldığı çalışmanın sonuçlarına göre resimli kitaplarda karakterlerin meslekleri, eylemleri ve gösterildikleri mekân yönünden toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının dışında temsiller yer alsa da kitaplardaki görsel ve sözel metinlerde çoğunlukla toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının sürdüğünü ortaya koymaktadır. Bu nedenle, resimli çocuk kitapları yayınlayan kurum, kuruluş ve yayineverlere toplumsal cinsiyete duyarlı ölçütler geliştirerek kitapları bu ölçütler doğrultusunda hazırlamaları önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Resimli Çocuk Kitabı, Toplumsal Cinsiyet, TÜBİTAK Kitaplığı, Okul Öncesi Dönem

Abstract

This study aims to analyse 41 children's picture books published by the Scientific and Technological Research Council of Turkey (TÜBİTAK) for children aged 3-6 in terms of gender. Document analysis, one of the qualitative research methods was used to analyse children's books in terms of book title, characters on book covers, the main character of the book, gender distribution of the characters in the books, their appearances, the place where they were depicted, the professional roles of the characters, their actions, the tools they used, and their verbal descriptions. Data were analysed using content analysis. Findings revealed that although there are some representations other than gender stereotypes in terms of the professions, actions and places of the characters in the picture books, mostly gender stereotypes persist in the visual and verbal texts in the books. For this reason, it is recommended that institutions, organizations and publishing houses that publish children's picture books should develop gender-sensitive criteria and prepare the books in line with these criteria.

Keywords: Children's Picture books, Gender, TUBITAK books, Preschool Education

¹ Bu araştırma Dilan Şahin tarafından F. Belgin Özyaydın'ın danışmanlığında gerçekleştirilen "TÜBİTAK popüler bilim yayınları 3-6 yaş çocuk kitaplığının toplumsal cinsiyet yönünden incelenmesi" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

1. Giriş

Bhasin'e (2003) göre cinsiyet doğaldır, biyolojiktir ve cinsel organlardaki ve buna bağlı olarak üreme işlevlerindeki farka işaret eder. Toplumsal cinsiyet ise cinsiyetlerin sosyal ve kültürel açıdan tanımlanmasını, diğer bir deyişle, toplumların cinsiyetlere atfettikleri rolleri, görevleri, beklentileri ve yargıları anlatır (Çakır, 2018; Ecevit, 2011; Erbaş, 2019). Berktaş (2004) eşitsizlik ilişkisi içermeyen biyolojik farklılığın, toplum ve kültür içinde eşitsiz, hiyerarşik bir farklılığa dönüştürülmesiyle ataerkil bir *kadın* ve *erkek* tanımının ortaya çıktığını savunmaktadır. Bu tanıma göre erkek, akli, uygarlığı ve kültürü, kadın ise bedeni, duyguları ve doğayı temsil etmekte ve bu nedenle erkeğin daha üstün olduğu kabul edilmektedir. Görüldüğü gibi, cinsiyet terimiyle fiziksel, morfolojik ve anatomik farklılıklar, toplumsal cinsiyet terimiyle ise; kültürün inşa ettiği, tarihin akışıyla değişen, genellikle farklılıkların istikrarsız sistemi kastedilmektedir (Wiesner Hanks, 2020).

Bireyler yaşamın erken yıllarından başlayarak zihinlerinde cinsiyete dair şemalar oluşturmaya başlar. Çocuklar iki yaş civarında, cinsiyetler arasındaki fiziksel farklılıkların farkına varır, üç yaşına varmadan kendisini kadın ya da erkek olarak etiketleyebilir ve dört yaşına kadar çocuklar çoğunlukla sabit bir cinsiyet kimliği algısına sahip olur (Perry, Pauletti & Cooper, 2019). Gelişim süreçlerinde koşullanma, model alma, özdeşleşme gibi çeşitli öğrenme mekanizmaları işlediğinden, cinsiyet rolleri aile, sosyal çevre, okul, arkadaş grupları ve medya gibi etkenlerin aracılığıyla içselleştirilir (Gürşimşek ve Günay, 2005; Kalan, 2010) ve çocuklar cinsiyetlere uygun olan / olmayan rol ve davranışları edinirler (Dökmen, 2012; Güder ve Alabay, 2016). Ancak, cinsiyet kategorilerine ayırma cinsiyetler açısından her zaman adil olmamakta; cinsiyet kalıp yargıları bireylere farklı görev, sorumluluk, davranış modelleri ve kişilik özellikleri yükleyerek cinsiyetler arasında eşitsizlik yaratmaktadır (Witt, 1997). Akın'a (2007) göre fırsatları kullanmada, kaynakların ayrılmasında ve kullanımında, hizmetlere erişimde bireyler cinsiyetlerine yönelik ayrımcılıkla karşılaşmakta ve söz konusu ayrımcılıktan kadınlar daha olumsuz etkilenmektedirler.

Cinsiyetler arasındaki ayrımların ortadan kaldırılması ve toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik uluslararası sözleşmeler, yaşamın birçok alanında olduğu gibi eğitimde de, cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına vurgu yapmaktadır (Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü [KSGM], 2008). Eğitimin, bireylere belli bir zamanda kabul gören kültürü ve bilgiyi aktarma işlevi, onu cinsiyet kalıp yargıların önemli bir aktarıcısı haline getirmektedir (Tan, 2011; Vatandaş, 2007). Okullar kimi zaman açık kimi zaman örtük iletilerle cinsiyet rollerinin üretilmesinde, pekiştirilmesinde ve gelişmesinde rol oynamakta (Esen, 2013), toplumsal cinsiyet resmi ve resmi olmayan eğitim sistemleri aracılığıyla inşa edilip desteklenmektedir (Echaniz, 2006). Bu durum çocukların kariyer ve eğitim tercihleri de dahil olmak üzere tüm seçimlerini etkilemektedir (KSGM, 2008). Eğitimin toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının yeniden üretiminde kilit bir rol oynaması (Sayılan, 2012) başta Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) olmak üzere, Çocuk Hakları Sözleşmesi, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), Pekin Deklarasyonu ve Eylem Planı gibi birçok uluslararası sözleşmede *eğitimde cinsiyet eşitliğini* öncelikli hedeflerden biri haline getirmiştir. Türkiye'nin taraf olduğu bu sözleşmeler ve 2007-2013 Dokuzuncu Kalkınma Planı, Avrupa Birliği Müktesebatı ve Milenyum Kalkınma Hedefleri gibi üst politika belgelerindeki toplumsal cinsiyet eşitliğinin geliştirilmesine dair düzenlemeler bağlamında 2008 yılında Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM)² tarafından bir eylem planı

² **Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü** (ilk kurulduğu adıyla **Kadının Statüsü ve Sorunları Başkanlığı**), "kadınların eğitim seviyesini yükseltmek, tarım, sanayi ve hizmetler kesiminde ekonomik hayata katılımını arttırmak, sağlık, sosyal ve hukuki güvenliğini sağlamak ve böylece kadının statüsünü genel olarak geliştirerek eşitlik içinde sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi alanlarda hak ettiği statüyü kazandırmak" amacıyla 20 Nisan 1990'da **Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı** bünyesinde kurulmuştur.

hazırlanmıştır. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı olarak adlandırılan bu planda belirlenen stratejilerden biri tüm eğitim araç ve gereçlerin içeriklerinin toplumsal cinsiyete duyarlı hale getirilmesidir. Yaşamın kritik dönemlerinden olan ve toplumsal cinsiyet rollerinin kazanıldığı okul öncesi dönemde kullanılan eğitim materyallerinden biri de resimli çocuk kitaplarıdır (Berk, 2013; Veziroğlu ve Gönen, 2012).

Çocuk edebiyatı içerisinde yer alan resimli çocuk kitapları (Kökçü, 2021) okul öncesi dönemdeki çocuklara yetişkinler tarafından okunan ve çocuklar tarafından resimlerine bakılan, metin ve resimlerin uyumlu bir ilişki içinde olduğu eserlerdir (Sever, 2008). İçinde resim olan her kitabın bu türe girmeyeceğini ifade eden Dereobalı (2015) bu kitapların basit bir hikaye ya da masal özelliği taşımasının yanı sıra hem resimle hem de metinle çocuğa anlatılması gerektiğini ifade etmektedir. Resimli kitaplarda resimlerin işlevi temsil etmek ve tanımlamak iken kelimelerin işlevi anlatmaktır (Nikolajeva ve Scott, 2013). Dil, jestler, kıyafetler gibi bütün iletişim araçlarının bir arada kullanıldığı resimli çocuk kitapları (Nikolajeva ve Scott, 2013) çocukların bütün gelişim alanlarını desteklemede oldukça etkili araçlar (Veziroğlu ve Gönen, 2012) olmalarının yanı sıra çocuklara toplumsal normları ve değerleri aktarırlar (Oskamp vd., 1996; Taylor, 2003; Tsao, 2008). Çocuklar resimli kitaplar aracılığıyla cinsiyetlerin ne yaptığını ne söylediğini ne hissettiğini, neyin yanlış neyin doğru kabul edildiğini ve bu doğrultuda kendilerinden ne beklediğini / beklenmediğini öğrenirler (Meganck, 2010). Kurguyla gerçek arasındaki farkındalıkları ve eleştirel düşünme becerileri henüz yeterince gelişmemiş olan okul öncesi dönem çocuklarının kitaplardaki kalıp yargılardan etkilenme olasılıkları oldukça yüksektir (Diekman ve Murnen, 2004; Frawley, 2008). Yaşamın ilk yıllarındaki izlenimler ömür boyu etkili olduğundan, çocukların ilk tanıştığı kitaplar olan resimli çocuk kitapları her türlü önyargıdan arındırılmış olmalı (Oğuzkan, 2013); cinsiyetlere dair kalıp yargılar içermemeli (Yılmaz, 2016), cinsiyetlere verilen değer ve yüklenen anlam arasında farklılık olmamalıdır (Sever ve Aslan, 2011).

Ancak, konuyla ilgili olarak yapılan araştırmalar resimli çocuk kitaplarında cinsiyet kalıp yargılarının yeniden üretildiğini ve meşrulaştırıldığını ortaya koymaktadır (Deniz ve Gözütok, 2017; Gazda, 2015; McCabe vd., 2011; Nair ve Rosli, 2013; Ruterana, 2017). Kitaplarda erkek karakterler hem daha fazla görünürlüğe sahiptir hem de ana karakterlerin çoğunu erkekler oluşturmaktadır (Flipovic, 2018; McCabe vd., 2011; Vannicopoulou ve Yeşiltuna, 2004). Kitaplarda kadınlar için genellikle pasif, tatlı, naif, bağımlı, duygusal ve zayıf imajı yaratılırken erkekler aktif, bağımsız, güçlü, cesur, yetenekli karakterler olarak yansıtılmaktadır (Berry ve Wilkins, 2017; Kaynak ve Aktaş, 2017; Rollas, 2017). Erkek karakterler çoğunlukla kurtarıcı, fedakâr, yiğit ve koruyucu gibi sıfatlarla yansıtılırken (Berry ve Wilkins, 2017) kadın karakterlerin konumu çoğu zaman itaat etmek, evlilik için beyaz atlı zengin bir prensi beklemek zorunda olmak ya da hemcinsleriyle mücadele içinde olmaktır (Değirmenci, 2020; Şahin ve Alat, 2021). Kadınlar lider, erk sahibi bireyler olarak gösterilmemekte; gösterilse dahi iyi kalpli kadınlar bu gücü babalarından ya da kocalarından alırken, kötü kalpli kraliçeler, cadılar, vs. ise güçlerini kötülüklerinden almaktadırlar (Sezer, 2012).

Karakterlerin tasvir edildikleri mekânlar da cinsiyet kalıp yargıları yönünde şekillenmektedir. Kadınlar çoğunlukla evin içinde erkekler ise evin dışında konumlandırıldığından (Concordă, 2018; Kaynak ve Aktaş, 2017) karakterlerin edimleri de farklılık göstermektedir. Erkekler ev dışında bağımsızlık ve güç gerektiren eylemlerle temsil edilirken (Rollas, 2017) kadınlar ev, çocuk bakımı, temizlik gibi ücretsiz alanlarla sınırlandırılmaktadır (Demir, 2013; Gürşimşek ve Günay, 2005). Kadınlara sınırlı sayıda meslek atfedilmesine rağmen (Peker, 2019) erkeklere birçok meslek alanı uygun görülmektedir (Hamilton vd., 2006). Kadınların zayıf, edilgen ve naif olarak tasvir edilmeleri onları güçlü alternatif rol modellerden mahrum bırakmakta ve erkeklerin her zaman güçlü, duygularına yer vermeyen karakterler olarak temsil edilmeleri de erkeklerin duygularını bastırmalarına yol

açabilmektedir (Ruterana, 2017). Çocuk kitaplarında yansıtılan bu kalıp yargılar çocukların cinsiyetlerine yönelik olumsuz algılar geliştirmelerine, potansiyellerini yanlış değerlendirmelerine, benlik algılarını sınırlandırmalarına, performanslarında engellemelerle karşılaşmalarına, yetersizlik, suçluluk gibi birçok engelleyici ve rahatsızlık oluşturan duyguları yaşamalarına neden olabilmektedir (Deniz ve Gözütok, 2017). Bu nedenle kişilik gelişiminin en önemli evrelerinden olan okul öncesi dönem için hazırlanmış resimli çocuk kitaplarının toplumsal cinsiyete duyarlı olarak hazırlanması gerekmektedir.

Türkiye’de okul öncesi dönem için birçok kurum, kuruluş ve yayınevi resimli çocuk kitapları yayınlamaktadır. Bunların en önemlilerinden biri Türkiye’nin resmi kurumlarından olan ve yayınlarıyla toplumu okumaya, öğrenmeye ve bilimsel düşünmeye teşvik etmeyi amaçladığı belirtilen Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumudur (TÜBİTAK). Çocukları küçük yaşlardan itibaren bilimsel alanlara ve / veya bilimsel düşünmeye yönlendirmeye çalışmak bilgi çağının yaşandığı 21. Yüzyılda son derece önemlidir. Ancak, Keller (2003) ve Gümüšoğlu’na (2016) göre bilimsel düşünce erkeklığe atfedildiğinden, bilim, teknoloji, mühendislik ve matematik gibi alanlarda kadınlara yönelik resmi olmayan engeller işlemektedir (Rice ve Barth, 2017). Kadınların mühendislik mesleğini seçmemelerinin nedeninin erken çocukluktan 16 yaşına kadar oluşan algılar sonucu verilen karara dayandığını belirten Silim ve Cross (2014) genç kadınların mühendisliği “zeki oğlan çocuklarına uygun bir kariyer” olarak algıladıklarını, bu algının oluşmasında erken çocukluk döneminden itibaren okul ve okul dışı çevrelerinden edindikleri yargıların etkili olduğunu savunmaktadır. Türkiye’de özellikle 2009’dan itibaren ivme kazanan STEM (Science, Technology, Engineering, Mathematics) [Bilim, Teknoloji, Mühendislik ve Matematik] alanlarında kadın öğrencilerin sayısı artış eğiliminde olsa da tutarlı biçimde erkek öğrencilerden düşüktür (Korkut-Owen ve Mutlu, 2016). STEM alanlarında toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda haritalama ve izleme çalışması yapan Beşpınar ve Pehlivanlı Kadayıfçı (2021) hazırladıkları raporda Kadınların STEM alanlarında yeteneklerinin olmadığında dair kalıp yargıların kadınların kendilerini bu alanlarda yetkin görmelerine ve kariyer yapmalarına engel oluşturduğunu belirtmektedir. Yine aynı raporda, STEM alanlarının ekonomiyi ve geleceğin mesleklerini belirleme gücü artıka, kadınların bu alanlarda düşük temsilinin birçok toplumda toplumsal cinsiyet eşitsizliğini derinleştireceğine vurgu yapılmaktadır. Görüldüğü gibi, TÜBİTAK Popüler Bilim Kitaplarında cinsiyetlerin eşit ve adil temsil edilmesi, hem erkek alanı olarak görülen STEM alanlarına kız çocuklarının ilgi duymasını sağlama hem de eğitim materyallerinde toplumsal cinsiyet eşitliğinin yolunu açması açısından önem taşımaktadır. Bu bağlamda bu araştırmanın temel sorusu “TÜBİTAK Popüler Bilim yayınları 3-6 yaş çocuk kitaplığının toplumsal cinsiyet kalıp yargıları içerme durumu nasıldır?” şeklindedir. Araştırmanın alt soruları aşağıda yer almaktadır.

TÜBİTAK Popüler Bilim Yayınları 3-6 yaş resimli çocuk

1. kitap başlıklarında cinsiyetlere atfedilen ifadelerin bulunma durumu nasıldır?
2. kitaplarının kapak resimlerinde görünen karakterlerin cinsiyet dağılımı nasıldır?
3. kitaplarında ana karakterlerin cinsiyet dağılımı nasıldır?
4. kitaplarında yer alan bütün karakterlerin cinsiyet dağılımı nasıldır?
5. kitaplarında karakterlerin dış görünüşleri cinsiyetlere göre farklılık göstermekte midir?
6. kitaplarında karakterlerin gösterildikleri mekân cinsiyetlere göre farklılık göstermekte midir?
7. kitaplarında karakterlerin mesleksel rolleri cinsiyetlere göre farklılık göstermekte midir?
8. kitaplarında karakterlerin eylemleri cinsiyetlere göre farklılık göstermekte midir?

9. kitaplarında karakterlerin kullandıkları araç gereçler cinsiyetlere göre farklılık göstermekte midir?
10. kitaplarında karakterlerin yazılı tasvirleri cinsiyetlere göre farklılık göstermekte midir?

Alanyazında TÜBİTAK kitaplığını farklı açılardan ele alan araştırmalar mevcuttur ancak TÜBİTAK resimli çocuk kitaplarının toplumsal cinsiyet açısından ele alındığı bir araştırmaya rastlanmamıştır. Araştırmanın resimli çocuk kitabı yayınlayan kurum/ kuruluş / yayınevlerine ve yazarlarına kitapların hazırlanmasında; okul öncesi öğretmenlerine ve ebeveynlere toplumsal cinsiyete duyarlı kitapların seçiminde katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Deseni

Nitel araştırmalar veriyi daha derinlemesine analiz etmeye olanak tanıdığından (Seggie ve Bayyurt, 2015) bu araştırmada nitel bir yaklaşım benimsenmiştir. Araştırmada, araştırmacının müdahalesi olmadan kaydedilmiş metin ve görüntüler içermesi (Bowen, 2009) ve fiziksel olarak değiştirilmeden araştırmacıya belgeyi tekrar tekrar inceleme fırsatı sunması (Love, 2003) nedeniyle belge (doküman) inceleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsayan belge inceleme yöntemi doğrudan gözlem ya da görüşmenin araştırmanın amacına uygun olmadığı durumlarda tek başına bir araştırma yöntemi olarak kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 189).

2.2. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini TÜBİTAK tarafından yayınlanan resimli çocuk kitapları, örneklemini ise mevcut eğilimi ve toplumsal cinsiyet temsillerini ortaya koymak amacıyla basımı devam eden ve TÜBİTAK resmi web sitesinde (<https://esatis.tubitak.gov.tr/>) satışta olan kitaplar oluşturmaktadır. Araştırmada kullanılan örneklem türü önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışıldığı (Yıldırım ve Şimşek, 2016) ölçüt örneklemesidir. Çalışmada araştırmacılar tarafından belirlenen ölçütler kullanılmıştır; araştırmada belirlenen birinci ölçüt 3-6 yaş arası çocuklar için hazırlanmış resimli çocuk kitapları, ikinci ölçüt ise insan karakterler içeren resimli çocuk kitaplarıdır. İnsan karakteri olmayan bilgilendirici kitaplar, sayı kitapları ve kavram kitapları kapsam dışında tutulmuştur. Örneklem ölçütlerine göre seçilen toplam 41 adet kitabın 40'ı çeviri biri ise yerli yayındır.

2.3. Veri Toplama ve Veri Analizi

Belge inceleme yönteminde araştırma problemiyle ilgili yazılı ve görsel materyaller araştırmaya dahil edilebildiğinden bu araştırmada veriler, birincil kaynak olarak (Özkan, 2019), resimli çocuk kitaplarındaki görsel ve metinlerden toplanmıştır. Veri analizinde, görsel ve yazılı metinlerden yola çıkarak toplumsal cinsiyet kodlarını ortaya çıkarmak amaçlandığından, metinleri yorumlayarak ve kodlayarak tekrarlanabilir ve geçerli çıkarımlar yapmaya (Krippendorf, 2018) ve elde edilen verileri açıklayabilecek kavram ve bağlantılara ulaşmaya (Strauss ve Corbin, 1990) uygun yöntem olan içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizinden elde edilen sonuçlar, okuyucunun anlamlandırmasını kolaylaştırmak ve elde edilen verilerin sistematik ve açık bir biçimde betimlenmesini sağlamak amacıyla (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 239) frekans ve yüzde hesapları ile sunulmuştur. İçerik analizinde, veri analizinden önce genel bir kavramsal çerçeve oluşturulan ve kodlamanın bu kavramlara göre yapıldığı *genel bir çerçeve içinde kodlama* (Yıldırım ve Şimşek, 2016) yöntemi kullanılmıştır. Buna göre, kodlama

işlemi tamamlandığında kaydedilen cevaplar bir araya getirilmiş, benzer olanlar gruplandırılarak araştırmada kullanılan kategoriler oluşturulmuştur. Düzenlenmiş bilginin yorumlanarak okuyucuya aktarılması daha kolay olduğundan kategoriler belirli kavramlar çerçevesinde bir araya getirilmiş ve düzenlenmiştir (Gülbüz ve Şahin, 2018, s. 413). Bulguların sunumunda kullanılan örnek görseller tam sayfa /görsel olarak değil, ilgili başlıkta ele alınan konunun temsil edildiği kesitler halinde sunulmuştur. Veri analizinde ortaya çıkan temalar ve kategoriler Tablo 1’de sunulmaktadır.

Tablo 1. Resimli Çocuk Kitaplarında Temalar ve Kategoriler

Temalar	Kategoriler
Dış Görünüş	Kıyafetler
	Kıyafet Renkleri
	Aksesuarlar
	Saç Uzunlukları
Roller	Mesleksel roller
Eylemler/Aktiviteler	Sanat-Kültür
	Ev İşleri
	Çocuk Bakımı
	Meslek
	Spor
	Tarım
	Taşıt Kullanma
	Oyun
	Yapı-İnşa
Yük-Eşya Taşıma	
Mekan	İç Mekân
	Dış Mekân
Araç-Gereç	Oyun-Oyuncak
	Ev Araç Gereçleri
	Hırdavat ve El Aletleri
	Teknolojik Araç Gereçler
	Müzik Aletleri
	Ulaşım Araçları
Bebek Araç Gereçleri	
Karakterlerin yazılı temsilleri	Karakterlerin isimleri
	Karakterlere atfedilen sıfatlar
	Karakterlerin fiziksel Özellikleri
	Karakterlerin eylemleri

2. 4. Güvenilirlik

Araştırmada güvenilirliği ve transfer edilebilirliği sağlamak için araştırmanın yöntemi ve süreçleri, verilerin nasıl toplandığı, işlendiği, dönüştürüldüğü (Milles ve Huberman, 2019, s. 278) ayrıntılı bir şekilde açıklanmış ve kategoriler örneklerle desteklenmiştir. Alanyazında ortaya konan

cinsiyet temsilleri ile tutarlı kodlamalar ve kategoriler oluşturulmuş (Karataş, 2015) ve bulgular ilgili alanyazınla ilişkilendirilerek tartışılmıştır. Kategorilerin yorumlanması, araştırmacıdan araştırmacıya ya da farklı zamanlarda değişiklik gösterebileceğinden, araştırmanın güvenilirliği için kategoriler ve temalar açık ve anlaşılır bir şekilde ortaya konmuş, kodlama sürecinde kategorilerin içerikleri detaylandırılmıştır. Görsellerle ilgili kodlamalarda güçlük yaşandığında, eğer varsa, metinlerden ya da açıklamalardan da yararlanılmıştır. Kodlama güvenilirliği için iki araştırmacı farklı zamanlarda kodlamayı gerçekleştirmiş ve kodlar bir araya getirilerek ortak ve ayrışan yönlerin neler olduğu ortaya konarak benzerlik oranı saptanmıştır (Miles ve Huberman, 2019, s. 64). Kodlayıcı güvenilirliği için Miles ve Huberman'ın (1994) Güvenilirlik=Görüş Birliği/(Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı)*100 formülü kullanılmıştır. Buna göre metinler için güvenilirlik 0,90, görseller için 0,88 olarak hesaplanmıştır.

3. Bulgular

3.1. Kitap Başlıkları

Kitap başlıklarında cinsiyetlere atıfta bulunan ifadelerin yer alma durumu Tablo 2'de sunulmaktadır.

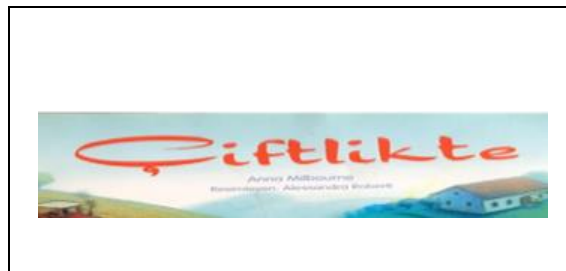
Tablo 2. Kitap Başlıklarında Cinsiyetleri Tanımlayıcı İfadeler

Kullanılan Sözcükler	f	%
Dişi	2	4,87
Eril	2	4,87
Yansız	37	90,24
Toplam	41	100

Not. Cinsiyete atıf yapan *teyze, dayı, hala, kral, kraliçe* gibi kelimeler dikkate alınmıştır. Görsellerden anlam çıkarılmadığı durumlarda karakterlerin eril ya da dişi olarak tanımlanması kitapların metinleri okunarak sağlanmıştır. Cinsiyetlere dair herhangi bir kelime ya da isim içermeyen kitaplar *yansız (nötr)* olarak kodlanmıştır.

Tablo 2'ye göre kitap başlıklarının çoğunlukla cinsiyete atıfta bulunan herhangi bir sözcük içermediği görülmektedir. Şekil 1'de yer alan ve kitap başlığının kesilerek sunulduğu görsel yansız kitap başlığı örnekleri arasındadır.

Şekil 1. Kitap Başlığı Yansız Olan Bir Örnek (Çiftlikte; Milbourne, A; 2013)

3.2. Kitap Kapaklarında Yer Alan Karakterler

Kitap kapaklarında yer alan karakterlere yönelik bulgular Tablo 3'te sunulmaktadır.

Tablo 3. *Kitap Kapaklarında yer alan Karakterler*

Kapak Resimleri	f	%
Kadın	24	45,28
Erkek	18	33,96
İnsan Dışı Varlıklar	11	20,75
Toplam	53	100

Not. Bazı kitapların kapaklarında birden fazla karakter yer aldığı için tabloda yer alan toplam kitap sayısı analiz edilen kitap sayısından farklıdır.

Tablo 3'e göre kapak sayfasında yer alan resimlerde görünen karakterlerin çoğunluğunu kadın karakterler oluşturmaktadır.

3.3. Kitaplardaki Ana Karakterler

Kitaplarda yer alan ana karakterlere yönelik bulgular Tablo 4'te sunulmaktadır.

Tablo 4. *Ana Karakterlerin Cinsiyeti*

Ana Karakter	f	%
Kadın	6	14,63
Erkek	7	17,07
İnsan Dışı Varlıklar	28	68,29
Toplam	41	100

Tablo 4'e göre incelenen kitapların çoğunluğunda ana karakterler insan dışı varlıklar (bitki, hayvan, yağmur, vs.) olarak tasvir edilmektedir. İnsan dışı varlıklarda cinsiyetlere atfedilen herhangi bir ifadeye yer verilmemiştir.

3.4. Kitaplarda Yer Alan Bütün Karakterlerin Cinsiyet Dağılımı

Kitaplarda yer alan bütün karakterlerin cinsiyet dağılımına ilişkin bulgular Tablo 5'te sunulmaktadır.

Tablo 5. *Karakterlerin Cinsiyet Dağılımı*

Karakterlerin Cinsiyeti	f	%
Kadın	276	43,05
Erkek	336	52,42
Belirsiz	16	2,50
İnsan Dışı Varlıklar	13	2,03
Toplam	641	100

Not. Belirsiz kategorisi sayfanın uzak bir noktasında yer alan, küçük olan, metinde cinsiyete dair herhangi bir vurgu yapılmayan karakterleri ve bebekleri içermektedir.

Tablo 5'e göre incelenen kitaplarda erkeklerin yer alma sıklığı kadınlardan fazladır.

3.5. Karakterlerin Dış Görünüşü

Karakterlerin dış görünüşü; karakterlerin kıyafetleri, karakterlerin giydikleri kıyafetlerin renkleri, karakterlerin kullandıkları aksesuarlar ve karakterlerin saç boyları olarak analiz edilmiştir.

3.5.1. Karakterlerin Kıyafetleri

Karakterlerin kıyafetlerine ilişkin bulgular Tablo 6'da sunulmaktadır.

Tablo 6. Karakterlerin Kıyafetleri

Kıyafetler	Kadın		Erkek	
	f	%	f	%
Elbise	95	20,61	0	0
Etek	94	20,40	0	0
Pantolon	92	19,96	226	39,37
Kazak	93	20,17	127	22,13
Tişört	50	10,85	117	20,38
Gömlek	11	2,39	37	6,45
Şort	14	3,04	40	6,97
Mont	12	2,60	27	4,70
Toplam	461	100	574	100

Not. Kitaplarda erkek karakterlerin sayısının fazla olması nedeniyle yüzdeler dağılımlar daha anlaşılır sonuçlar vermektedir.

Tablo 6'ya göre kadın karakterler sırasıyla en çok elbise, etek, kazak ve pantolonla ve en az şortla resmedilirken, erkek karakterler en çok pantolon, kazak ve tişörtle temsil edilmektedirler. Kadınların kıyafetlerindeki frekans dağılımlarının daha dengeli olduğu ancak erkek kıyafetlerinin belirli bir türde (pantolon, kazak, tişört) yoğunlaştığı görülmektedir.

3.5.2. Karakterlerin Giydikleri Kıyafetlerin Renkleri

Karakterlerin giydikleri kıyafetlerin renklerine yönelik bulgular Tablo 7'de sunulmaktadır.

Tablo 7. Karakterlerin Kıyafet Renkleri

Kıyafet Renkleri	Kadın		Erkek	
	f	%	f	%
Beyaz-Krem	59	11,07	75	11,36
Turuncu	31	5,82	34	5,15
Mavi-Lacivert	108	20,26	218	33,03
Pembe	78	14,63	4	0,61
Sarı	33	6,19	44	6,67
Siyah-Gri	39	7,32	68	10,30
Yeşil	66	12,38	99	15,00
Mor-Lila	52	9,76	11	1,67
Kırmızı	52	9,76	41	6,21
Kahverengi	15	2,81	66	10,00
Toplam	533	100	660	100

Tablo 7'ye göre kitaplarda kadınlar çoğunlukla mavi/lacivert, pembe, yeşil, beyaz /krem ve kırmızı renkte kıyafetlerle, erkekler ise mavi, yeşil, kahverengi ve beyaz / krem renkte kıyafetlerle tasvir edilmektedir. Erkeklerin en az pembe ve mor/lila renkte kıyafetlerle, kadınların ise en az kahverengi tonlarla tasvir edildikleri görülmektedir. Ayrıca kadınların kıyafet renklerinin daha geniş alana yayıldığı ve frekans dağılımlarının daha dengeli olduğu, erkeklerin kıyafet renklerinin belirli bir renkte (mavi/lacivert) yoğunlaştığı görülmektedir.

3.5.3. Karakterlerin Kullandıkları Aksesuarlar

Karakterlerin kullandıkları aksesuarlara yönelik bulgular Tablo 8'de sunulmaktadır.

Tablo 8. Karakterlerin Aksesuarları

Aksesuarlar	Kadın		Erkek	
	f	%	f	%
Saç Aksesuarları	101	52,06	0	0
Çanta	34	17,53	28	23,93
Şapka/Bere	20	10,31	56	47,86
Takı	11	5,67	3	2,56
Kemer	1	0,52	4	3,42
Gözlük	10	5,15	12	10,26
Kravat/Saat	0	0	6	5,13
Şemsiye	5	2,58	1	0,85
Atkı	4	2,06	5	4,27
Şal	8	4,12	2	1,71
Toplam	194	100	117	100

Tablo 8'e göre kadınların aksesuarlarla temsil edilme oranı erkeklerden fazladır; kadınlar en çok toka, taç, eşarp gibi saç aksesuarıyla resmedilirken erkekler en çok şapka/bere ve çanta ile resmedilmektedir. Kadın karakterler kravat / saat gibi aksesuarlarla temsil edilmezken erkek karakterlerin saç aksesuarlarıyla hiç temsil edilmediği görülmektedir. Karakterlerin çantayla temsil edilme oranı birbirine yakın olsa da kadınların daha çok kol çantasıyla, erkeklerin ise sırt çantasıyla temsil edildiği görülmektedir. Erkek karakterler çoğunlukla kasket, melon şapka ve siperli şapka ile tasvir edilirken kadınlar ağırlıklı olarak fötr şapka ile tasvir edilmektedir.

3.5.4. Karakterlerin Saç Boyları

Karakterlerin saç boylarına yönelik bulgular Tablo 9'da sunulmaktadır.

Tablo 9. Karakterlerin Saç Boyları

Saç Boyu	Kadın		Erkek	
	f	%	f	%
Kısa Saç	5	1,81	308	91,67
Uzun Saç	205	74,28	3	0,89
Orta Boy	46	16,67	5	1,49
Belirsiz	20	7,24	20	5,95
Toplam	276	100	336	100

Not. Belirsiz kategorisi saç boyunun görünmesini engelleyen aksesuarlarla (eşarp, şapka vb.) resmedilen karakterleri temsil etmektedir.

Tablo 9'a göre incelenen kitaplarda kadın karakterlerin büyük bir çoğunluğu uzun saçlı, erkek karakterlerin tamamına yakını kısa saçlıdır.

Şekil 2. Karakterlerin Kıyafetlerine Yönelik Bir Örnek

Haydi Sayalım, Denizler; (Formento, A., 2020)

Şekil 3. Karakterlerin Aksesuarlarına İlişkin Bir Örnek

Haydi Sayalım, Elmalar; (Holub, J.; 2020)

Karakterlerin dış görünüşüne ilişkin bulgular bütün olarak ele alındığında, Şekil 2 ve Şekil 3'te görüldüğü gibi hem yetişkin hem de çocuk karakterlerde erkeklerin çoğunlukla pantolon, şort gibi kıyafetlerle, mavi, yeşil, gri gibi renklerle, aksesuar olarak da gözlükle temsil edildikleri ve kısa saçlı oldukları; kadınların ise elbise ve etek gibi kıyafetlerle; kırmızı, pembe, lila gibi renklerle, aksesuar olarak bandana ve toka ile temsil edildikleri ve çoğunlukla uzun saçlı oldukları görülmektedir.

3.6. Karakterlerin Gösterildikleri Mekânlar

Karakterlerin gösterildikleri iç mekânlarla ilişkin bilgiler Tablo 10'da, karakterlerin gösterildikleri dış mekânlarla ilişkin bilgiler ise Tablo 11'de sunulmaktadır.

Tablo 10. Karakterlerin Gösterildikleri İç Mekân

İç Mekân	Kadın		Erkek	
	f	%	f	%
Ev İçi	71	72,44	66	75,74
Müze	8	8,16	8	9,30
Bale Salonu	4	4,08	0	0
Fabrika	0	0	3	3,49
Spor Salonu	11	11,22	2	2,33
Uzay Üssü	4	4,08	7	8,14
Toplam	98	100	86	100

Tablo 10'da görüldüğü gibi iç mekân olarak erkekler bale salonunda kadınlar ise fabrikada hiç temsil edilmemektedirler. Hem kadınların hem de erkeklerin en fazla gösterildiği yer ev içi olsa da erkekler çoğunlukla evin salonunda temsil edilirken kadınlar çoğunlukla mutfakta temsil edilmektedirler. Söz gelişi, Şekil 6'da yetişkin kadın karakter mutfakta yemek yapmakta ve Fen Bilgisi dersinden öğrendikleriyle bir origami yapan çocuğu gürültü yapmaması ve mutfakta yardım etmesi konusunda uyarılmaktadır. Kadın ev içinde ev işlerine dönük eylemlerde tasvir edilmekte ve kız çocuğu origami yapmak yerine mutfakta yardım etmeye çağrılmaktadır.

Tablo 11. Karakterlerin Gösterildikleri Dış Mekân

Dış Mekân	Kadın		Erkek	
	f	%	f	%
Doğa	58	33,53	107	45,73
Ev Bahçesi	37	21,39	29	12,39
Park	4	2,31	4	1,71
Tarla	6	3,47	14	5,98
Çiftlik	32	18,50	24	10,26
Sokak	30	17,34	47	20,09
Uzay İstasyonu	6	3,47	9	3,85
Toplam	173	100	234	100

Not. Deniz, orman, dere gibi doğal alanlar doğa, insan eliyle yapılan çevre düzenlemeleri park olarak kodlanmıştır.

Tablo 11'e göre kitaplardaki karakterler dış mekân olarak en çok doğada resmedilse de orman, dağ, deniz kıyısı gibi mekânlarda erkeklerin resmedilme oranı çok daha yüksektir. Dış mekânda kadınların en çok temsil edildiği ikinci mekân evin bahçesi, erkeklerin ise sokaktır. Öte yandan uzay istasyonu gibi bilimle doğrudan ilişkili bir mekânda kadın ve erkeklerin temsil edilme oranı birbirine yakındır. Şekil 4'te görüldüğü gibi tüm karakterlerin tarlada birlikte çalışması eşitlikçi tasvirlerle bir örnek iken Şekil 5 kadın karakterlerin sokakta temsil edilmediği durumlara bir örnek olarak verilmiştir.

Şekil 4. Dış Mekân Tarla Olan Bir Örnek
Haydi Sayalım, Ağaçlar;
(Formento, A., 2020)

Şekil 5. Dış Mekân Sokak Olan Bir Örnek
Dinozor; (Milbourne,A., 2019)

Şekil 6. İç Mekân Mutfak Olan Bir Örnek
Origamiyle Bilim: Yalnızca Ses;
(Braun, E., 2018)

3.7. Karakterlerin Mesleksel Rollerini

Karakterlerin mesleksel rollerine yönelik bulgular Tablo 12’de sunulmaktadır.

Tablo 12. Karakterlerin Meslekleri

Meslekler	Kadın		Erkek	
	f	%	f	%
Astronot	6	22,22	14	29,17
Öğretmen	1	3,70	5	10,42
Bilim insanı	1	3,70	5	10,42
Çiftçi / Çiftlik çalışanı	8	29,63	8	16,67
Ormancı	0	0	7	14,58
Balerin /Dansçı	10	37,03	3	6,25
Madenci	0	0	4	8,33
Fabrika çalışanı	0	0	3	6,25
Satış elemanı	1	3,70	0	0
Pilot / Vatman	0	0	2	4,17
Ressam	0	0	1	2,08
Toplam	173	100	234	100

Meslekler açısından ele alındığında, kadınlar sırasıyla en çok balerin / dansçı, astronot ve çiftçi; erkekler ise sırasıyla en çok astronot, ormancı, çiftçi, öğretmen ve madenci olarak temsil edilmektedir. Kadınların hiç temsil edilmediği meslekler ormancı, gemi kaptanı, madenci, fabrika çalışanı, sütçü, baloncu, pilot /vatman iken erkeklerin hiç temsil edilmediği meslekler dans eğitmeni ve satış elemanıdır. Erkeklerin mesleksel rollerde temsil edilme oranının kadınlardan daha fazla olmasının yanı sıra daha fazla türde meslekte temsil edildikleri görülmektedir. Şekil 7’de, karakterlerin eşit sayıda temsil edildiği çiftçilik mesleğinde, çiftliğe giden öğrencilere çiftçi bir kadın rehberlik etmektedir. Şekil 8’de, kadın karakterlerin hiç temsil edilmediği ormancılık mesleğinde, hem ormancılar hem de ormancıların çalışma şekillerini görmek için ormana gidenler / mesleğe ilgi gösterenler erkek karakterlerdir.

Şekil 7. Kadın Karakterlerin Mesleksel Rollerine Dair Bir Örnek.
Çiftlikte; (Milbourne, A., 2013)

Şekil 8. Erkek Karakterlerin Mesleksel Rollerine Dair Bir Örnek
Ulu meşeyle bir yıl; (Muller, G., 2018)

3.8. Karakterlerin Eylemleri

Karakterlerin eylemlerine yönelik bulgular Tablo 12’de sunulmaktadır.

Tablo 13. Karakterlerin Eylemleri

Eylemler/Aktiviteler	Kadın		Erkek	
	f	%	f	%
Kültür-Sanat	41	29,71	49	25,65
Ev İşleri	12	8,70	3	1,57
Çocuk Bakımı	12	8,70	2	1,05
Mesleksel Eylemler	11	7,97	42	21,99
Spor	16	11,59	16	8,38
Tarım-Hayvancılık	30	21,74	32	16,75
Taşıt Kullanma	0	0	18	9,42
Oyun	14	10,14	17	8,90
Yapı-İnşa	2	1,45	6	3,14
Yük-Eşya Taşıma	0	0	6	3,14
Toplam	138	100	191	100

Tablo 13’e göre kadınlar en çok kültür-sanat, tarım ve sportif eylemlerle erkekler ise kültür-sanat, mesleksel eylemler ve tarımsal eylemlerde resmedilmektedir. Kültür-sanatla ilgili etkinliklere bakıldığında karakterlerin benzer türde (fotoğraf çekmek, resim yapmak gibi) etkinlikleri gerçekleştirdikleri görülmektedir. Benzer şekilde, tarım-hayvancılık açısından ele alındığında da karakterlerin çoğunlukla bir arada ve üretim içerisinde temsil edildikleri görülmektedir. Erkeklerin en az resmedildikleri eylemler ev işleri ve çocuk bakımındır. Kadınların ev işlerine (yemek yapmak, bulaşık yıkamak, ev süpürmek, çamaşır yıkamak, çamaşır sermek ve alışveriş yapmak) yönelik eylemlerde gösterilme oranı erkeklerin neredeyse altı katı fazla olsa da nadir olarak erkeklerin ev işi yaparken tasvir edildiği örnekler de bulunmaktadır. Söz gelişi, Şekil 9’da bir dikiş dikmeyi öğrenmek isteyen bir kız çocuğu mutfakta yemek hazırlayan babasından yardım istemeye gitmektedir.

Şekil 9. Erkeklerin Ev İşleri Yapmasına Yönelik Bir Örnek

İpek yeni şeyler öğreniyor; (Roca, N. & Isern, C.; 2019).

Şekil 10. Kadınların Sportif Eylemine Yönelik Bir Örnek.

Can Dans Etmeyi Çok Seviyor; (Roca, N & Isern, C., 2019).

Şekil 11. Erkeklerin Yapı-İnşa Eylemine Yönelik Bir Örnek (Kitap 10)

İpek yeni şeyler öğreniyor; (Roca, N. & Isern, C.; 2019).

Spor etkinlikleri açısından ele alındığında, şekil 10'da görüldüğü gibi, kadınlar çoğunlukla kapalı mekânda estetik/incelme odaklı egzersizler yaparken temsil edilirken erkeklerin hem daha fazla spor türünde hem de kayak yapma, sörf yapma, kayak kullanma, yüzme gibi açık havada yapılan sportif eylemlerde ya da ağırlık kaldırma gibi güç gerektiren eylemlerde temsil edildikleri görülmektedir. Kadınların en az temsil edildikleri eylemler yapı inşa eylemleridir; icat yapmak, üç boyutlu maket yapmak, çadır yapmak, inşaat yapmak vb. eylemlerin çoğunlukla erkeklere atfedildiği görülmektedir. Şekil 11'de oğlan çocuğu, arkadaşlarının doğum günü için hediye olarak maket bir tekne yaparken aynı kitapta kız çocuğu arkadaşına hediye olarak çanta dikmektedir. Taşıt kullanma ve yük taşıma eylemleri açısından ele alındığında kadınlar ne bisiklet, motosiklet, otomobil, tekne, gemi, tren, iş makinesi, otobüs vb. taşıtları kullanırken ne de yük-eşya taşıırken temsil edilmektedir. Şekil 12'ye bakıldığında, oynadıkları oyunlar açısından ele alındığında da, karakterlerin oynadıkları oyun türleri arasında farklılıklar olduğu görülmektedir.

Şekil 12. Karakterlerin Oynadıkları Oyunlar

KADIN	KADIN-ERKEK	ERKEK
Seksek oynamak Salıncakta sallanmak İp atlamak Balonla oynamak Bebeklerle oynamak	Kartopu oynamak Kardan adam yapmak Oyun hamuruyla oynamak Top oynamak Uçurtma uçurmak	Kızakla kaymak Trambolinde zıplamak Baloncukla oynamak Oyuncak bisiklet kullanmak Satranç oynamak Maket yapmak Bina inşa etmek

Şekil 12'ye göre erkekler ip atlamak, salıncakta sallanmak, bebekle oynamak, seksek oynamak gibi oyunlarda hiç temsil edilmezken satranç ve yapı-inşa gibi zihinsel beceri gerektiren oyunların ve fiziksel denge gerektiren kızakla kayma, trambolinde zıplama, bisiklete binme gibi oyunların sadece erkeklere atfedildiği görülmektedir. Öte yandan, karla, topla ya da oyun hamuruyla oynanan oyunlarda ve uçurtma etkinliklerinde eşitlikçi tasvirler sunulmaktadır.

3.8. Karakterlerin Kullandıkları Araç Gereçler

Karakterlerin kullandığı araç gereçlere yönelik bulgular Tablo 14'te sunulmaktadır.

Tablo 14. Karakterlerin Kullandıkları Araç Gereçler

Araç Gereçler	Kadın		Erkek	
	f	%	f	%
Ofis Araç Gereçleri	21	22,10	46	39,66
Ev Araç Gereçleri	14	14,73	3	2,58
Hırdavat / El Aletleri	24	25,26	39	33,62
Teknolojik Aletler	14	14,73	6	5,17
Müzik Aletleri	4	4,21	1	0,86
Ulaşım Araçları	0	0	14	12,06
Oyun Araç Gereçleri	14	14,73	7	6,03
Bebek Araçları	4	4,21	0	0
Toplam	95	100	116	100

Tablo 14'e göre kadınlar en fazla kova, kürek, el arabası gibi araç gereçleri kapsayan hırdavat ve el aletleri ile erkekler ise en çok kağıt, kalem, kitap gibi ofis araç gereçleri ile tasvir edilmektedirler. Karakterlerin hırdavat ve el aletleri gibi beceri gerektiren araç gereçler kullanırken resmedilmesi cinsiyetler açısından eşitlikçi tasvirler sunmaktadır. Karakterlerin kullandıkları ofis araç gereçleri ve hırdavat ve el aletleri türleri arasında önemli farklar olmasa da ev araç gereçlerinin kullanımının kadınlar ile daha fazla ilişkilendirildiği görülmektedir. Ayrıca, kadınlar araba, otobüs, tramvay, bisiklet gibi hiçbir ulaşım aracını kullanırken tasvir edilmezken erkekler de bebek arabası kullanırken temsil edilmemektedirler. Söz gelişi, Şekil 13'te oğlan çocuğunun karıştırdığı kutudan mühendislik, astronomi, taşıt kullanma gibi alanlarla ilişkilendirilen büyüteç, dünya maketi, merdiven, roket, robot, bisiklet, top, araba gibi araç gereçler çıkarken, bir başka kitapta (Şekil 14) kız çocuğunun kutusundan peluş hayvanlar, yap-boz parçaları, maket ev, ip gibi araç gereçler çıktığı görülmektedir.

Şekil 13. Erkek Karakterin Araç Gereçleri İçin Bir Örnek
Origamiyle Bilim: Kayaçları Öğreniyoruz; Braun, E. (2018).

Şekil 14. Kadın Karakterin Araç Gereçleri İçin Bir Örnek
İpek Yeni Şeyler Üretiyor; Roca, N. & Isern, C. (2019)

3. 10. Karakterlerin Yazılı Tasvirleri

Şekil 15'te kitaplarda yer alan metinlerin fiziksel özellikler, karakterlerin isimleri, karakterlerin eylemleri, karakterlerin rolleri ve karakterlere atfedilen sıfatlar olarak beş başlık altında toplandığı görülmektedir.

Şekil 15. Metinlere İlişkin Analiz

Fiziksel görünümleri	Karakterlerin isimleri	Karakterlerin Eylemleri	Karakterlerin Roller	Karakterlere atfedilen sıfatlar
•Zarif, güzel	•Güzellik, saflık •Zarafet •Erdem	•Çocuk bakımı	•Mesleksel roller •Aile içi roller	•Fiziksel özellikler •Kişilik özellikleri

Karakterlerin Fiziksel Görünümleri

Araştırmada incelenen kitapların tamamı ele alındığında, karakterlerin fiziksel görünümlerine yönelik toplamda sadece üç metin bulunduğu görülmektedir ve her üç metindeki yazılı tasvirler de kadın karakterler hakkındadır. Bu metinlerde kadın karakterler “zarif” ve / veya “güzel” olarak tasvir edilmektedir. Bu örneklerden birinde [İpek Yeni Şeyler Üretiyor; Roca, N. & Isern, C. (2019)] Deniz adlı bir çocuk hakkında ‘...Kendisi de her gün farklı bir saç modeli yapmayı seviyor. Saçlarını spor salonuna giderken atkuyruğu, havuza giderken topuz yapıyor. Dansa gidecekse serbest bırakıyor ki saçları hip-hop ritimleriyle salınsın. Arkadaşları Deniz’in biraz gösteriş meraklısı olduğunu düşünüyor, o da bunun farkında. Ama kim ne derse desin o modaya bayılıyor.’ denilmektedir. Bu metindeki oluşturulan karakter fiziksel görüntüsüne önem veren, bunun için çok zaman ayıran ve modayı takip eden bir karakterdir.

Karakterlerin İsimleri

Karakterlerin isimlerine yönelik analizler isimlerin Türk Dil Kurumu’nun resmi sitesindeki anlamları temel alınarak yapılmıştır. Karakterlerin isimlerine ilişkin bulgular Şekil 16’da sunulmaktadır.

Şekil 16. Karakter İsimleri

Kadın		Erkek	
Elif	Çiçek	Mehmet	Ali
Oya	Mira	Ahmet	Onur
Mine	Beril	Can	Emir
Gül	Zeynep	Erdem	Bora
Tuba	Pınar	Kemal	İbrahim
Emine	Sanem	Mert	Demir
Özge	Şermin	Şan	Alper
Meltem	Seden	Murat	Çınar
Aslı	Seçil	Şakir	Levent
Ayşe	Sevil	Ömer	Emre
Ece	Hazal	Özkan	Kerem
Burcu	Deniz	Eray	Eren
Esra	İpek	Özgür	
Eda	Leyla		
Şermin	Didem		
Merve			

Şekil 16’da görüldüğü gibi kadınlar için inceliği / narinliği / estetiği çağrıştıran Çiçek, Burcu, Gül, Sanem; saflık ve zarafete vurgu yapan İpek, Oya, Mine, Meltem, Pınar gibi isimler kullanıldığı görülmektedir. Erkekler için ise güce / yüceliğe / yöneticiliğe atıf yapan Demir, Bora, Çınar, Emir gibi isimler, kahramanlık ya da yiğitlik vurgusu yapan Alper, Levent, Eren, Mert gibi isimler ve erdeme atıf

yapan Onur, Erdem, Kemal gibi isimlerin kullanıldığı görülmektedir. Söz gelişi, kadınlar için kullanılan “meltem” sakin ve yumuşak bir hava olayını anlatırken erkekler için kullanılan “bora” sert ve soğuk bir hava olayını anlatmaktadır.

Karakterlerin Eylemleri

Tüm kitaplarda yer alan metinler incelendiğinde, metinlerde çocuk bakımına yönelik eylemlerin öne çıktığı ve bunların da kadın karakterlerle ilişkilendirildiği görülmektedir. Bir çocuğun sanata olan ilgisinin anlatıldığı kitapta (Şekil 17), “Annesinin verdiği püreyi yerken üstünü başını kirletmiş”, ‘Beril sürekli böyle sanat eserleri yaptığı için annesi onu günde üç kere yıkamak zorunda kalıyordu...’ denilmektedir. Çocuğun beslenmesi ve yıkanması işinin anne tarafından yapıldığı vurgulanmakta ve çocuk bakımı annenin görevi olarak yansıtılmaktadır. Şekil 18’de bir kesiti yer alan kitapta çocuğun yaralandığı zamanlarda annesinin ona bir doktor gibi baktığından söz edilse de kesitte bir başka sayfada çocuk üzüldüğü zamanlarda ebeveynlerinin onu teselli ettiğinden söz edilmesi eşitlikçi bir tasvir örneğidir.

Şekil 17. Çocuk Bakımı. Beril Kendi Resmini Yapıyor; Roca, N. & Isern, C. (2019).

Şekil 18. Çocuk Bakımı. Uğur Böceği Kapınızı Çalarsa; Erol, N. & Keskingöz, S. (2018).

Karakterlerin Rollerini

İncelenen kitapların sadece ikisinde karakterlerin mesleksel rollerine dair metinler bulunmaktadır. Arkadaşlarının doğum günü için hazırlıklar yapan çocukların gelecekte olmak istedikleri mesleklerden söz edildiği kitapta (Şekil 19) solda resmedilen çocuk için ‘Elif büyüyünce aşçı olmak istiyor, hep yepyeni tarifler bulan bir aşçı. Bu yüzden mutfağa dağılmış malzemeleri ve kirlenmiş kapları toparlamadan önce artan malzemelerle yeni bir tarif icat etmeye karar verdi.’ denilmektedir. Görselin sağında yer alan çocuk için ‘Mert büyüyünce mühendis veya mimar olmak istiyor ya da duvar ustası veya gemi yapımcısı. Tam olarak ne yapacağını şimdilik bilmiyor ama bir şeyler inşa etmek istediğinden emin.’ denilmektedir. Karakterler için tasarlanan mesleksel eylemlerin kalıp yargıları pekiştirdiği görülmektedir. Şekil 20’de arıcılık kıyafeti giyen kız çocuk ‘Gelin gibi oldum’ derken oğlan çocuk ‘Astronot benzedik’ demektedir. Bu örnekte de görüldüğü gibi kız çocuk kıyafeti evlilik, evde olma, kalma hali ile bağdaştırırken oğlan çocuk bir meslekle ve maceraya atılma, gitme haliyle bağdaştırmaktadır.

Şekil 19. Karakterlerin Rollerine Yönelik Bir Örnek
İpek Yeni Şeyler Üretiyor; Roca, N. & Isern, C. (2019)

Şekil 20. Karakterlerin Rollerine Yönelik Bir Örnek
Haydi Sayalım: Arılar; Formento, A. (2018)

Karakterlere Atfedilen Sıfatlar

Karakterlerin yazılı tasvirlerine ilişkin beşinci kategori olan karakterlere atfedilen sıfatlar, çoğunlukla metinlerden doğrudan alınan ya da çok sınırlı birkaç durumda araştırmacılar tarafından dolaylı olarak ortaya çıkarılan sıfatlardır. Söz gelişi metinde “gürültücü” olarak tanımlanan bir karakter doğrudan “gürültücü” olarak tanımlanırken, “çöpleri hiç yere atmıyor” şeklinde tasvir edilen bir karakter araştırmacılar tarafından “çevreci” olarak tanımlanmıştır. Karakterlere atfedilen sıfatlar Şekil 21’de sunulmaktadır.

Şekil 21. Karakterlere Atfedilen Sıfatlar

Şekil 21’de görüldüğü gibi kadınlara fiziksel görünüş için daha fazla sayıda (ince, gösterişli, tatlı) sıfat kullanılırken erkeklerin dış görünüşü için sadece “bakımlı” sıfatı kullanılmaktadır. Kadın karakterler için “korkak” sıfatı kullanılırken erkek karakter “korkusuz” olarak tasvir edilmektedir. Kadınlar “dost canlısı, sevecen” gibi olumlu kişilik özellikleri ile tasvir edilirken erkekler için “öfkeli” sıfatının kullanıldığı görülmektedir. Öte yandan, yaratıcı, meraklı, çevreci, kitapsever, paylaşımçı, yardımsöver, kıbar gibi olumlu sıfatların kullanımında eşitlikçi tasvirlerin olduğu görülmektedir.

4. Tartışma, Sonuç ve Öneriler

TÜBİTAK Popüler Bilim Yayınları 3-6 yaş resimli çocuk kitap başlıklarının cinsiyete atıfta bulunan ifadeler içermediği saptanmıştır. Araştırmanın bu sonucu ödüllü ve çok satan resimli çocuk kitaplarını toplumsal cinsiyet açısından inceleyen Paytner’in (2011) araştırma bulgularıyla benzer olsa da resimli çocuk kitap başlıklarında erkeklerin kadınların iki katı oranında temsil edildiğine ulaşan Yello’nun (2012)

araştırma bulguları ile örtüşmemektedir. Mevcut araştırmada incelenen kitap başlıklarının büyük çoğunluğunun cinsiyete dair göndermeler içermemesi cinsiyet eşitliği açısından olumlu bir özellik olarak kabul edilebilir. Ayrıca, kitap kapaklarında görünen karakterlerin cinsiyet dağılımı ile ilgili analiz sonuçlarına göre kadınların kitap kapaklarında yer alma sıklığı erkek karakterlerden fazladır. Bu sonuç Erden ve Tomris'in (2019) kitap kapaklarında görünen karakterlerin çoğunun kadın olduğu sonucuna ulaştıkları araştırma ile benzerlik gösterse de Berry ve Wilkins'in (2017) kitap kapaklarının büyük çoğunluğunda erkek karakterlerin bulunduğu araştırma sonuçlarından farklılık göstermektedir. Çocukların kitap seçerken ilk baktıkları şeyin kitabın kapağı olduğu (Kökçü, 2021) göz önüne alındığında TÜBİTAK kitaplarının kapaklarında eşitlikçi tasvirlerin sağlanması toplumsal cinsiyete duyarlılık açısından olumlu bir örnek teşkil etmektedir. Çocuklar okudukları eserlerdeki kahramanlarla kendilerini özdeşleştirdiklerinden (Geçgel ve Ak, 2007) kitaplarda ana karakterlerin dağılımının dengeli olması gerekmektedir. Buna göre, kitaplarda kadın ana karakterlerin neredeyse iki katı oranda erkek ana karakter bulunduğu sonucuna ulaşan McCabe ve diğerlerinin (2011) ve Peker'in (2019) çeviri kitaplardaki erkek ana karakter oranının kadın karakter oranından fazla olduğunu ortaya koyduğu araştırmaların bulgularıyla karşılaştırıldığında TÜBİTAK kitaplarındaki ana karakterlerin cinsiyet dağılımının daha dengeli olduğu görülmektedir. Ancak, kitap kapakları ve ana karakterlerle ilgili bu sonuçlar kitaplarda yer alan bütün karakterlerin cinsiyet dağılımına yönelik sonuçlarla örtüşmemektedir. Mevcut araştırmada kitaplarda erkeklerin görünme sıklığı kadınların görünme sıklığından daha fazladır. Benzer şekilde farklı yıllarda ve farklı ülkelerde yapılan pek çok araştırmada kadınların resimli çocuk kitaplarında temsil edilme sıklıklarının erkeklerden daha az olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Filipoviç, 2018; Hamilton vd., 2006; Kunkel, 2015; McCabe vd., 2011). Kitaplarda erkeklere daha fazla yer verilmesi çocuklarda erkeklerin daha değerli olduğu algısını oluşturarak (McCabe vd., 2011) gelişimlerini olumsuz yönde etkileyebilir (Hamilton vd., 2006).

Karakterlerin dış görünüşlerinin karakterlerin kıyafetleri, kıyafet renkleri ve saç uzunluğu olarak ele alındığı bu araştırmada, kadınların en çok elbise ve etekle, erkeklerin ise en çok pantolon ve tişörtle resmedilmesi Kaynak ve Aktaş'ın (2017) araştırma sonuçlarıyla örtüşmektedir. Elbise ve etek doğrudan kadın kimliğiyle ilişkili kıyafetler iken, pantolon erkek kimliğini belirtmek için en çok kullanılan kıyafettir (Gürşimşek ve Günay, 2005). Öte yandan, mevcut araştırmada kadınların en çok resmedildiği kıyafet türlerinden birinin pantolon olması TÜBİTAK kitaplarının eşitlikçi tasvirler sunması açısından olumlu bir sonuç olarak görülmektedir. Kıyafet renkleriyle ilgili benzer iki araştırmaya bakıldığında, Şentürk (2015) hem kadınların hem erkeklerin kıyafetlerinde en çok mavi rengin kullanıldığı, Kaynak ve Aktaş (2017) ise kadınların en çok kırmızı renkle, erkeklerin ise en çok mavi renkle temsil edildiği sonucuna ulaşmıştır. Mevcut araştırmada erkeklerin en az pembe ve mor/lila rengiyle temsil edilmesi bu renklerin kadınlarla ilişkilendirilen renkler olduğu kalıp yargısını desteklese de erkeklerle ilişkilendirilen mavi rengin kadınlarla da ilişkilendirilmesi olumlu bir sonuç olarak görülebilir. Buradan yola çıkarak, kadınların kıyafet renklerinin daha değişken ve çeşitli, erkeklerin kıyafet renklerinin daha kalıp yargısal ve belirli renklerle sınırlı olduğu söylenebilir. Karakterlerin aksesuarlarına gelince, kitaplarda kadınların (toka, bandana, taç, şapka, eşarp, vs.) erkeklere oranla (şapka, gözlük) daha fazla aksesuarla tasvir edildiği görülmektedir. Araştırmanın bu sonucu, Bağçeli Kahraman ve Özdemir'in (2019) kadınların en çok saç aksesuarı olan toka, erkeklerin ise gözlük, şapka ve kravatla tasvir edildiğini ortaya koyan araştırma sonuçlarıyla birlikte ele alındığında resimli kitaplarda saç aksesuarlarının kadınlara özgü olduğu kalıp yargısının sürdüğü görülmektedir. Mevcut araştırmada kadın ve erkeklerin, bir başka aksesuar olan, çanta ile tasvir edilme oranları birbirine yakın olsa da kadınların çoğunlukla kol ya da el çantasıyla, erkeklerin ise evrak ya da sırt çantası gibi çanta modelleriyle tasvir edilmesi cinsiyetlere yönelik kalıp yargıların sürdüğünü göstermektedir. Sırt çantası eşyaları kolayca taşımak, yolda olmak

gibi çağrışımlara daha uygunken evrak çantası profesyonel iş hayatına vurgu yapmaktadır. Oysa kadınlar için uygun görülen çanta modelleri kişisel bakım eşyaları taşımaya daha uygun ve giyim kuşamın tamamlayıcısı bir süs eşyası işlevi görmektedir. Saç uzunluğu açısından ele alındığında ise, Peker'in (2019) çalışmasındaki sonuçlara benzer şekilde, kadınların büyük bir çoğunluğu uzun, erkeklerin büyük çoğunluğu ise kısa saçla temsil edilmektedir. Bu durum kalıp yargıların dışına çıkmak isteyen çocuklarda, söz gelişi saçlarını uzatmak isteyen erkeklerin *kız gibi* algılanacağı kaygısıyla tek tipleşmesine ve istedikleri gibi bireyler olmak yerine toplumun beklentilerine uygun bireyler olmalarına yol açabilir.

Karakterlerin gösterildikleri mekânla ilgili sonuçlara göre erkeklerin dış mekânda temsil edilme sıklığının çok daha fazla olmasının yanı sıra karakterlerin gösterildikleri dış mekân türleri de birbirinden farklılık göstermektedir. Söz gelişi, kadınların en çok tasvir edildikleri mekânlardan birisi evin bahçesiyken erkeklerin sokaktır. Bu bulgu, kadınların çoğunlukla ev içinde ve çevresinde, erkeklerin ise gün içerisinde kamusal mekânda yer alan bireyler olarak yansıtıldığı sonucuna ulaşan Rollas (2017) ve Esen ve Bağlı'nın (2002) araştırma bulgularıyla paraleldir. Mevcut çalışmada, kadınların dış mekânda tasvir edilme oranlarının iç mekânda tasvir edilme oranlarından yüksek olması olumlu bir sonuç olarak kabul edilse de kadınların çoğunlukla ev çevresinde erkeğin ise sokakta ya da kamusal alanda tasvir edilmesi kitaplarda cinsiyet kalıp yargılarının olduğu sonucuna ulaştırmaktadır. İç mekân açısından ele alındığında karakterlerin iç mekânda en çok tasvir edildikleri yerin ev içi olması eşitlikçi tasvirler sunsa da erkeklerin evin salonunda kadınların ise mutfakta temsil edilmesi kalıp yargıların sürdüğünü göstermektedir. İç mekânla ilgili bu sonuçlar, karakterlerin eylemleri ile ilgili sonuçlarla birlikte ele alındığında, erkeklerin evde buldukları sürede ev işlerine ve çocuk bakımına dahil olmadıkları görülmektedir. Benzer şekilde Gooden ve Gooden (2001) erkeklerin ev işi yaparken hiç gösterilmediğini ve Anderson ve Hamilton (2005) çocuk bakımına yönelik işlerde erkeklerin çok az temsil edildiği sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca, uzay istasyonu gibi bilimle doğrudan ilişkili bir iç mekânda eşit sayıda tasvirler sunulması olumlu bir örnek olarak kabul edilse de kadınların bir başka iç mekân olan fabrikada erkeklerin ise bale salonunda hiç tasvir edilmemesi çocuklarda cinsiyetlerin birbirlerinden ilgi ve yetenek olarak farklılaştıkları algısını oluşturabilir.

Mesleksi dağılımlara göre ise kadınlar en çok balerin, astronot ve çiftçi, erkekler ise en çok astronot, ormancı ve öğretmen olarak tasvir edilmektedir. Bu sonuç Dilek'in (2014) kadınların en çok ev hanımlığı, öğretmenlik, terzi gibi mesleklerde sunulduğuna yönelik araştırma sonuçlarından farklılık göstermektedir. STEM alanlarının ekonomiyi ve geleceğin mesleklerini belirleme gücü artıkça, kadınların bu alanlarda düşük temsilinin birçok toplumda toplumsal cinsiyet eşitsizliğini derinleştireceğinden TÜBİTAK Popüler Bilim Kitaplarında özellikle STEM alanında yer alan mesleklerde kız çocuklarının daha çok temsil edilmesi büyük önem taşımaktadır. Erkeklerin kalıp yargısal olarak kadın mesleği olarak kabul edilen öğretmenlik mesleğinde (Peker, 2019; Şentürk, 2015) temsil edilmesi, ayrıca, erkeklerden daha az sayıda olsa da kadınların astronot ve bilim insanı gibi mesleklerde sunulması bireylerin meslek seçimlerinde cinsiyetlerine göre değil performanslarına ve ilgi alanlarına göre mesleki tercihler yapabileceklerine düşündürmesi açısından olumlu bir sonuç olarak yorumlanabilir. Öte yandan, kitaplarda vatman / pilot, ormancı, madenci, gemi kaptanı gibi güç gerektiren mesleklerde kadınların temsil edilmemesi kalıp yargıları pekiştirmektedir. Buna ek olarak, erkeklerin daha fazla meslek alanında temsil edilmesi Gooden ve Gooden (2001) ve Paytner'in (2011) erkeklerin kadınlara göre neredeyse iki kat daha fazla mesleki rolde temsil edildikleri sonucuna ulaştıkları araştırmalar ile paralellik göstermektedir. Her üç araştırma arasındaki sürenin yaklaşık 10 yıl olması (2001, 2011, 2021) göz önünde bulundurulduğunda kitaplarda erkeklerin mesleki temsillerinin kadınlardan daha geniş olmasının yıllar içinde değişmediğini ortaya koymaktadır.

Karakterlerin gerçekleştirdikleri eylemler açısından ele alındığında, karakterlerin en çok resmedildiği kültür-sanat eylemlerinde temsil edilme sıklıkları arasında büyük farklılıklar bulunmadığı görülmektedir. Kadınların en çok temsil edildiği diğer eylemler, tarımsal-hayvansal eylemler ve sportif eylemlerdir. Bu sonuç kadınların çoğunlukla çocuk bakımına yönelik işlerde bulunurken tasvir edildiği sonucuna ulaşan Rollas'ın (2017) bulgularıyla tam olarak benzerlik göstermese de ev işleri ve çocuk bakımının çoğunlukla kadınlar tarafından gerçekleştirilmesi her iki çalışmada benzer olarak çıkan bir sonuçtur. Diğer bir deyişle, bu tasvirlerin, kadınların toplumsallaştırılma çerçevesinin ailenin yeniden üreticisi olma temelinde belirlenmesine (Gümüšoğlu, 2016) etki edebileceği düşünülebilir. Kadınların ve erkeklerin sportif eylemlerde bulunma oranları birbirine yakın olsa da yaptıkları spor türleri arasında farklılıklar bulunmaktadır; erkekler daha fazla türde ve yüzme, kayak, deniz sörfü, egzersiz gibi dış mekân sporlarıyla temsil edilirken kadınların büyük çoğunluğu kapalı mekânda estetik odaklı egzersizler yaparken tasvir edilmiştir. Karakterlerin oynadıkları oyunlar açısından ele alındığında da kalıp yargıların sürdüğü görülmektedir. Kadınlar seksek, ip atlama, salıncakta sallanma, bebeklerle oynama; erkekler trambolinde zıplama, kızakla kayma, top oynama gibi fiziksel güç ve denge gerektiren oyunlar ve satranç gibi zihinsel beceri gerektiren oyunlarla tasvir edilmektedirler. Araştırmanın en dikkat çekici sonuçlarından biri, Erden ve Tomris'in (2019) araştırma bulgularına paralel şekilde kadınların beceri ve güç gerektiren taşıt kullanma ve yük-eşya taşıma eylemlerinde hiç temsil edilmemeleridir. Bu sonuçlar karakterlerin kullandıkları araç-gereçlerle birlikte ele alındığında birbirlerini destekleyen sonuçların çıktığı görülmektedir. Kadınlar ulaşım araçlarıyla, erkekler ise bebek araçlarıyla hiç ilişkilendirilmemiştir. Erkeğin ulaşım araçları kullanırken tasvir edilmesi bağımsızlığına vurgu yaparken kadının bebek araçlarıyla tasvir edilmesi gündelik yaşamındaki sorumluluklarına vurgu yapmaktadır.

Karakterlerin kullandıkları araç gereçler ele alındığında kadınların ev araç gereçleriyle erkeklerden neredeyse yedi kat fazla ilişkilendirildiği görülmektedir. Araştırmanın sonuçlarına benzer olarak Gürşimşek ve Günay (2005) kadınların mutfak araç-gereçleriyle tasvir edildiğini erkeklerin ise çamaşır makinesi gibi araç gereçlerle hiç ilişkilendirilmediği sonucuna ulaşmışlardır. Ev araç gereçlerinin kadınlarla, ofis araçlarının erkeklerle daha fazla ilişkilendirilmesi erkeklerin mesleki rollerini öne çıkaran kalıp yargıyı pekiştirmektedir. Gündelik yaşamdaki görev paylaşımı cinsiyetler açısından adil olmadığından UNESCO'nun (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization [UNESCO], 2009) da vurguladığı gibi kitaplarda gerek aile içi sorumluluk ve görevlerin gerekse profesyonel yaşamdaki görev sorumlulukların cinsiyetlere adil paylaşılması çocukların cinsiyet eşitliği algısı geliştirmeleri açısından son derece önemlidir. Öte yandan, ofis gereçleri ve hırdavat ve el aletleri ile erkekler daha çok resmedilse de sınırlı sayıda da olsa, dürbün, fotoğraf makinesi, teleskop gibi teknolojik araç gereçlerin kadınlarla da ilişkilendirilmesi kadınların meraklı ve kâşif olabileceklerine vurgu yapması açısından kalıp yargıların dışında bir temsil sunmaktadır. Karakterlerin eylemleri ve kullandıkları araç gereçlerle ilgili sonuçlar bütün olarak ele alındığında karakterlerin bazı alanlardaki eylemleri kalıp yargıların dışında olsa da kadınların ve erkeklerin temsil edildikleri eylem biçimleri, okuyucu açısından, var olanın dışına çıkmayan bir bakışı yansıtmaktadır. Kadınlara yönelik işler çocuk bakımı, ev işleri, temizlik, beslenme gibi ücretsiz işlerle sınırlandırılmaktadır (Demir, 2013).

Metinler açısından bakıldığında karakterlerin fiziksel özelliklerinin tanımlandığı üç kitapta da kadınlar fiziksel güzellikleriyle öne çıkan ya da fiziksel güzelliğine önem veren karakterler olarak yansıtılmıştır. Karakter isimlerinde ise, genel olarak kadınlar için Pınar, Tuba, Meltem, Gül, Çiçek, Oya gibi isimler kullanılırken erkekler için Bora, Çınar, Demir gibi görece daha güçlü varlıklar isimleri, Emir, Levent, Onur, Mert, Şan, Kemal, Erdem gibi sosyal alana yönelik liderlik, güç ve erdem çağrışımları yapan isimler kullanılmıştır. Ersöz'ün (2016) de sözünü ettiği gibi çocuklara verilen isimler toplumsal beklentileri yansıtmaktadır; mevcut araştırma erkeklere tını, ton ve anlam olarak iktidar ve gücü

vurgulayan, kadınlara ise güzellik, saflık, temizlik, narinlik, naziklik ve itaatkârlık gibi özellikleri vurgulayan isimler verildiği kalıp yargıları destekleyen bu çalışma ile tutarlılık göstermektedir. Son olarak kadınların daha fazla türde sıfatla betimlendiği ve karakterlere atfedilen sıfatların toplumda kabul gören cinsiyet kalıp yargıları ile tutarlı olduğu görülmüştür. Kadın kimliğinin ince, güzel, zayıf, süslü, geveze, gösteriş meraklısı gibi sıfatlarla betimlenmesi, erkekler için korkusuz, usta, büyük sıfatlarının kullanılması kalıp yargıların sürdüğünü göstermektedir. Öte yandan, sınırlı sayıda olsa da erkekler için kalıp yargısal olmayan duyarlı, sevecen, utangaç gibi sıfatların kullanılması; ayrıca, kadınlar ve erkeklerin eşit niteliklere sahip olduğunu göstermeye dönük cesur, duyarlı, çevreci, meraklı, yardımsever, eğlenceli, duyarlı, sevecen gibi sıfatların kullanılması kalıp yargıların dışında tasvirler sunmaktadır. Benzer bir araştırmada Turner Bowker (1996) kadınlar ve erkekler için kullanılan sıfatların cinsiyet kalıp yargıları ile tutarlı olduğunu, kadınlar için kullanılan sıfatların erkeklere oranla daha olumlu olduğu sonucuna ulaşmıştır. Mevcut çalışmada ise sıfatların genel olarak cinsiyet kalıp yargılarıyla tutarlı olmasına ek olarak kadınlar için daha fazla olumsuzluk içeren sıfat kullanıldığı görülmüştür. Sonuç olarak karakterlerin yazılı tasvirleri kimi alanlarda kalıp yargıların dışında örnekler sunsa da ağırlıklı olarak cinsiyet kalıp yargılarına uygundur.

TÜBİTAK (2021), okul öncesi kitaplığı kategorisinde yer alan kitapların çocukların duygusal, fiziksel, zihinsel ve sosyal gelişimini destekleyecek biçimde titizlikle seçildiğini ve incelendiğini belirtmektedir. Oysa araştırma sonuçları çocukları fiziksel, zihinsel ve sosyal gelişimlerini olumsuz yönde etkileyebilecek bazı kalıp yargıların TÜBİTAK Popüler Bilim Yayınlarında var olduğunu göstermektedir. Kitaplarda kimi alanlarda kalıp yargıların dışında örnekler sunsa da mesleki eylemler, taşıt kullanma, yük ve eşya taşıma, ev işlerine dönük eylemler, sportif eylemler, çocuk bakımına dönük eylemler gibi birçok alanda toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının sürdüğünü göstermektedir. Öte yandan, kimi kitaplarda cinsiyet eşitliğinin gözetildiği görülmüştür. Bu nedenle TÜBİTAK kitap seçimi yaparken toplumsal cinsiyet konusunda eğitilmiş ve duyarlı kişilerden oluşan bir komisyondan destek alarak kitap seçimlerinde bu yazarların eserlerinin seçilmesine öncelik verebilir. Sınırlı sayıda kitabın incelendiği bu araştırmanın sonuçlarını, TÜBİTAK Popüler Bilim Yayınlarının tamamına genellemek olası değilse de uluslararası anlaşmalarda belirtilen cinsiyet eşitliğinin TÜBİTAK eserlerine yeterince yansımada olmadığı çıkarımı yapılabilir. Kadınların birçok toplumsal kurumda olduğu gibi bilimde de dışlanmış durumda olması (Özkazanç ve Kavram, 2010) ve parlaklık, dahillik gibi üst düzey entelektüel yeteneklerin erkeklerle daha fazla ilişkilendirilerek kadınların toplumda prestijli kabul edilen mesleklerden uzaklaşmasına neden olması (Bian vd., 2017) gibi nedenlerle TÜBİTAK gibi bilimsel kuruluşların yayınların seçiminde ve hazırlanmasında titizlikle hareket etmesi son derece önemlidir.

Resimli çocuk kitaplarının cinsiyet eşitliğine duyarlı olması, toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının önüne geçmenin tek yolu değilse de kalıp yargısal davranışlarda olumlu değişikliğe yol açabilmektedir (Ashton, 1983; Flerx vd. 1976; Frawley, 2008; Trepanier-Street ve Romatowski, 1999). Okul öncesi dönem cinsiyet kimliğinin gelişiminin en önemli evrelerinden biri olduğundan çocuklar için kitap seçen ebeveynler ve eğitimciler kitaplardaki cinsiyet kalıp yargılarına dair iletilerin, çocukları olumsuz etkileyebileceğinin farkında olmalıdır. Bu amaçla, kitaplarının seçiminde bu araştırmada kullanılan kategorileri ölçüt olarak kullanabilir ve benzer araştırma sonuçları da ele alınarak “toplumsal cinsiyete duyarlı resimli çocuk kitabı hazırlama rehberi” geliştirilebilir.

Kaynaklar

Akın, A. (2007). Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve sağlık. *Toplum Hekimliği Bülteni*, 26(2), 1-9.

- Anderson, D. A. & Hamilton, M. (2005). Gender role stereotyping of parents in children's picture books: The invisible father. *Sex Roles*, 52, 145–151. <https://doi.org/10.1007/s11199-005-1290-8>
- Ashton, E. (1983). Measures of play behavior: The influence of sex-role stereotyped children's books. *Sex Roles*, 9(1), 43-47.
- Bağçeli Kahraman, P., & Özdemir, H. (2019). Resimli çocuk kitaplarının toplumsal cinsiyet rolleri açısından incelenmesi. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 13(27), 64-85. DOI: <https://doi.org/10.29329/mjer.2019.185.4>
- Berk, L. E. (2013). *Çocuk gelişimi* (A. Dönmez, Çev.). İmge Yayınevi.
- Berktaş, F. (2004). *Kadınların insan haklarının gelişimi ve Türkiye*. Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları, No:7. İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Berry, T. ve Wilkins, J. (2017). The gendered portrayal of inanimate characters in children's books. *Journal of Children's Literature*, 43(2), 4-15.
- Beşpınar, F. U. & Kadayıfçı- Pehlivanlı, E. (2021). Bilim, teknoloji, mühendislik ve matematik alanlarında toplumsal cinsiyet eşitliği haritalama ve izleme çalışması. <https://dSPACE.ceid.org.tr/xmlui/handle/1/1802> adresinden alındı
- Bian, L., Leslie, S. J., & Cimpian, A. (2017). Gender stereotypes about intellectual ability emerge early and influence children's interests. *Science*, 355(6323), 389-391. DOI: 10.1126/science.aah6524
- Bhasin, K. (2003). *Toplumsal Cinsiyet: Bize Yüklenen Roller*. (K. Ay, Çev.). Kadav Yayınları.
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*.
- Cocoradă, E. (2018). Gender Stereotypes in School Textbooks. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*, 10(4), 65-81. <https://doi.org/10.18662/rrem/73>
- Çakır, S. (2018). Feminizm. B. Hekimoğlu (Ed.). *Modern siyasal ideolojiler* içinde (ss. 413-475). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Değirmenci, B. (2020). *Masallarda toplumsal cinsiyet rollerinin sunumu üzerine bir analiz: Dünya klasikleri* [Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demir, V. M. (2013). Çevre olarak konumlandırılmış kadını ve doğayı birlikte düşünmek: Ekofeminizm. *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, 63, 11-44.
- Deniz, Ü. & Gözütok, A. (2017). Okul öncesi dönem çocuk kitaplarının cinsel gelişim ve cinsel eğitim açısından incelenmesi. *Journal of International Social Research*, 10(49), 424-431.
- Dereobalı, N. (2015). Okul öncesi eğitim ve kitle iletişim araçları. G. Haktanır (Ed.) *Okul öncesi eğitime giriş* içinde (ss. 253-278). Anı Yayıncılık.
- Diekman, A. B. & Murnen, S. K. (2004). Learning to be little women and little men: The inequitable gender equality of nonsexist children's literature. *Sex Roles*, 50(5), 373-385.
- Dilek, A. (2014). 4-6 yaş çocuk öykülerindeki kadın kahramanların mesleksi analizi. *Journal Of Qafqaz University*, 2(1), 94-102.
- Dökmen, Z. Y. (2012). *Toplumsal cinsiyet: Sosyal psikolojik açımları*. Remzi Kitapevi.

- Ecevit, Y. (2011). Toplumsal cinsiyet sosyolojisine başlangıç. Y. Ecevit & N. Karkiner (Ed.)İçinde, *Toplumsal cinsiyet sosyolojisi* (ss. 3-8). Anadolu Üniversitesi.
- Echaniz, S. O. (2006) "Marian Trinitarian" tinsel ayininde toplumsal cinsiyet ilişkileri. Sylvia Marcos(Ed.) *Bedenler, dinler ve toplumsal cinsiyet içinde* (ss. 344-345). Ütopya Yayınevi.
- Erbaş, S. (2019). Küçük zihinlere yerleştirilen toplumsal cinsiyet rolleri. *Mavi Atlas*, 7(1), 185-210.
- Ersöz, A. G. (2016). *Toplumsal cinsiyet sosyolojisi*. Anı Yayıncılık.
- Esen, Y. & Bağlı, M. T. (2002). İlköğretim ders kitaplarındaki kadın ve erkek resimlerine ilişkin bir inceleme. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 35(1-2), 143-154.
- Esen, Y. (2013). Eğitim süreçlerinde cinsiyet ayrımcılığı: Öğrencilik deneyimleri üzerinde yapılmış bir çözümleme. *International Online Journal of Educational Sciences*, 5(3), 757-782.
- Filipović, K. (2018). Gender representation in children's books: Case of an early childhood setting. *Journal of Research in Childhood Education*, 32(3), 310-325. <https://doi.org/10.1080/02568543.2018.1464086>
- Flerx, V. C., Fidler, D. S., & Rogers, R. W. (1976). Sex role stereotypes: Developmental aspects and early intervention. *Child Development*, 998-1007.
- Frawley, T. J. (2008). Gender schema and prejudicial recall: How children misremember, fabricate, and distort gendered picture book information. *Journal of Research in Childhood Education*, 22(3), 291-303.
- Gazda, A. (2015). *Once Upon A Time: Exposing Sexism in Children's Literature*. [Unpublished master's thesis], The College at Brockport: State University of New York, Brockport, NY.
- Geçgel, H. & Ak, N. (2007). Aziz Nesin'in öykülerinde çocuk ve eğitim teması. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22, 115-124.
- Gooden, A. M. & Gooden, M. A. (2001). Gender representation in notable children's picture books: 1995–1999. *Sex Roles*, 45(1-2), 89-101.
- Güder, S. & Alabay, E. (2016). 3-6 yaş arasındaki çocukların oyuncak tercihlerinin toplumsal cinsiyet bağlamında incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2), 91-111.
- Gümüšoğlu, F. (2016). *Ders kitaplarında toplumsal cinsiyet: 1928'den günümüze*. Tarihçi Kitabevi Yayınları.
- Gürbüz, S. & Şahin, F. (2018). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Gürşimşek, I. & Günay, V. D. (2005). Çocuk kitaplarında cinsiyet rollerinin işlenişinde kullanılan dilsel ve dildışı göstergelerin değerlendirilmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi* 18, 53-63.
- Hamilton, M. C. Anderson, D., Broaddus, M., & Young, K. (2006). Gender stereotyping and under-representation of female characters in 200 popular children's picture books: A twenty-first century update. *Sex Roles*, 55, 757-765.
- Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM), (2008). Toplumsal cinsiyet eşitliği ulusal eylem planı: 2008-2013. http://www.ceidizleme.org/ekutuphaneresim/dosya/502_1.pdf adresinden alındı.

- Kalan, Ö. G. (2010). Reklamda çocuğun toplumsal cinsiyet teorisi bağlamında konumlandırılışı: Kinder reklam filmleri üzerine bir inceleme. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi | Istanbul University Faculty of Communication Journal*, 1(38), 75-89.
- Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 62-80.
- Kaynak, D. & Aktaş, E. (2017). Okul öncesi hikâye ve masal kitaplarında toplumsal cinsiyet rolleri. *Ekev Akademi Dergisi*, (72), 67-85.
- Korkut Owen, F. & Mutlu, T. (2016). Türkiye’de fen bilimleri, teknoloji, mühendislik ve matematik alanlarının seçiminde cinsiyetler arası farklılıklar, *Yaşadıkça Eğitim*, 30 (2), 53-72.
- Keller, E. F. (2003). Gender and science. In *Discovering reality* (ss. 187-205). Springer.
- Kökçü, Y. (2021). Çocuk kitaplarının biçim ve içerik özellikleri. Ş Demirel & S. Seven (Eds.) *Çağdaş Çocuk Edebiyatı* içinde (ss. 71-86). Pegem Akademi.
- Krippendorff, K. (2018). *Content analysis: An introduction to its methodology*. Sage Publications.
- Kunkel, J. (2015). *An Exploration of Text and Illustrations for Implicit and Explicit Gender Bias and Stereotypes in Caldecott Award and Honor Books From 2001-2014*. [Unpublished master’s dissertation]. University of Central Florida. <https://stars.library.ucf.edu/honorstheses1990-2015/1719>
- Love, P. (2003). Document analysis. *Research in the college context: Approaches and Methods*, 83-96.
- McCabe, J., Fairchild, E., Grauerholz, L., Pescosolido, B. A., & Tope, D. (2011). Gender in twentieth-century children’s books: Patterns of disparity in titles and central characters. *Gender & Society*, 25(2), 197-226.
- Meganck, S. (2010). *The portrayal of female’s images in children’s literature: An analysis of the prevalence of gender behavior patterns from 2000 to 2010*. [Unpublished doctoral dissertation]. Virginia Commonwealth University, Virginia.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (2019). *Nitel veri analizi*. (Çev. Ed. S. Akbaba Altun & A. Ersoy). Pegem Akademi.
- Nair, R. & Rosli, T. (2013). A critical reading of gender construction in Malaysian children’s literature. *English Today*, 29(4), 37.
- Nikolajeva, M. & Scott, C. (2013). *How picturebooks work*. Routledge.
- Oğuzkan, A. F. (2013). *Çocuk edebiyatı*. Anı Yayıncılık.
- Oskamp, S. Kaufman, K. & Wolterbeek, L. A. (1996). Gender role portrayals in preschool picture books. *Journal of Social Behavior and Personality*, 11(5), 27-39.
- Özkan, U. B. (2019). Eğitim bilimleri araştırmaları için doküman inceleme yöntemi. *Pegem Akademi*.
- Özkazanç, A. & Kavram, T. C. (2010). Bilim ve toplumsal cinsiyet. *II. Kadın Hekimlik ve Kadın Sağlığı Kongresi: Kadını Görmeyen Bilim ve Sağlık Politikaları*, 16-22.
- Paynter, K. C. (2011). *Gender stereotypes and representation of female characters in children’s picture books* [Unpublished Master’s dissertation], Liberty University.

<https://www.proquest.com/openview/696e6f0ae1b5289588b0ed0431c58c5a/1?pq-origsite=gscholar&cbl=18750>

- Peker, A. (2019). *Çocukların resim hikayesi kitaplarında cinsiyet portrallerinin karşılaştırmalı içerik analizi: okul öncesi çocuklar için yazılan kitap örneği (3-6 yaş)* [Yayınlanmamış Doktora tezi]. Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Perry, D. G. Pauletti, R. E. & Cooper, P. J. (2019). Gender identity in childhood: A review of the literature. *International Journal of Behavioral Development*, 43(4), 289–304. <https://doi.org/10.1177/0165025418811129>
- Rollas, B. O. (2017). *0-6 yaş resimli çocuk hikâye kitaplarında toplumsal cinsiyet inşası* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Yaşar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Rice, L. & Barth, J. M. (2017). A tale of two gender roles: The effects of implicit and explicit gender role traditionalism and occupational stereotype on hiring decisions. *Gender Issues*, 34(1), 86-102.
- Ruterana, P. C. (2017). Using children's literature to promote gender equality in education: The case of the fairy tale of Ndabaga in Rwanda. *Rwanda Journal*, 2(2), 31-43.
- Salman Erden, T. Y. (2019). *Resimli çocuk kitaplarındaki toplumsal cinsiyet olgusunun incelenmesi* [Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi]. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. <http://adudspace.adu.edu.tr:8080/jspui/bitstream/11607/3853/1/589287.pdf>
- Saygılıgil, F. (2016). *Toplumsal cinsiyet tartışmaları*. Dipnot Yayınları.
- Sayılan, F. (2012). *Toplumsal cinsiyet ve eğitim*. Dipnot Yayınları.
- Seggie, F. N. & Bayyurt Y. (2021) Nitel araştırma yöntemi. F. N. Seggie ve Y. Bayyurt (Eds.) *Nitel araştırma yöntem teknik analiz ve yaklaşımları* içinde (ss. 12-25). Anı Yayıncılık.
- Sever, S. (2008). *Çocuk ve edebiyat*. Tudem Yayınları.
- Sever, S. & Aslan, C. (2011). Çocuk edebiyatı yapıtlarında karakter çerçevesinin oluşturulmasında cinsiyet rollerinin sunuluşu. 3. *Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Bildiri Kitabı*, 691-702.
- Sezer, M. Ö. (2012). *Masallar ve toplumsal cinsiyet*. Evrensel Basım Yayın.
- Silim, A. & Crosse, C. (2014). *Women in engineering: Fixing the talent pipeline*. Institute for Public Policy Research.
- Strauss, A. L., & Corbin, J. (1990). *Basics of Qualitative Research: Grounded theory procedures and techniques*. Sage.
- Şahin, A. T. & Alat, Z. (2021). Toplumsal cinsiyet ve medya. Ş. Kılıç (Ed.), *Çocuk ve medya* içinde (ss. 194-208). Pegem Akademi.
- Şentürk, S. G. (2015). *Okul öncesi dönem çocukları için basılan resimli öykü kitaplarının toplumsal cinsiyete ilişkin kalıpyargılar yönünden incelenmesi* [Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi] Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tan, M, G. (2011). Toplumsal cinsiyet sosyolojisi. Y. Ecevit & N. Karkıner (Ed.) *Eğitim* içinde (ss. 84-104). Anadolu Üniversitesi.

- Taylor, F. (2003). Content analysis and gender stereotypes in children's books. *Teaching Sociology*, 300-311.
- Tsao, Y. (2008). Gender issues in young children's literature. *Reading Improvement*. Fall Issue.
- Trepanier-Street, M. L. & Romatowski, J. A. (1999). The influence of children's literature on gender role perceptions: A reexamination. *Early Childhood Education Journal*, 26(3), 155-159.
- Turner-Bowker, D. M. (1996). Gender stereotyped descriptors in children's picture books: Does "Curious Jane" exist in the literature? *Sex Roles*, 35(7-8), 461-488.
- TÜBİTAK, (2021). <https://esatis.tubitak.gov.tr/about.htm> Erişim: 12.02.2021
- UNESCO. (2009). Gender in Education Network in Asia-Pacific (GENIA) Toolkit: Promoting Gender Equality in Education. Bangkok.
- Vannicopoulou, A. & Yeşiltuna, D. (2004). Resimli çocuk kitaplarında kadın karakterler. *Ege Eğitim Dergisi*, 5(2), 65-73.
- Vatandaş, C. (2007). Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin algılanışı. *Sosyoloji Konferansları*, (35), 29-56.
- Veziroğlu, M. & Gönen, M. (2012). Resimli çocuk kitaplarının MEB Okul Öncesi Eğitim Programı'ndaki kazanımlara uygunluğunun incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 37(163), 227-238.
- Wiesner-Hanks, M. E. (2020). *Tarihte toplumsal cinsiyet*. (Çev. M.Ç. Çenerdi) Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Witt, S. D. (1997). Parental influence on children's socialization to gender roles. *Adolescence*, 32(126), 253.
- Yello, N. (2012). *A contact analysis of Caldecott medal and honor books from 2001-2011 examining gender issues and equity in 21st century children's picture books* [Unpublished master's thesis]. University of Central Florida.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (6.baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, O. (2016). Çocuk kitaplarında bulunması gereken özellikler. T. Şimşek (Ed.) *Okul öncesinde çocuk edebiyatı ve medya el kitabı* içinde (ss. 61-109). Grafiker Yayınları.

Extended Abstract

Introduction

The function of education to convey culture and knowledge accepted by individuals at a certain time makes it an important transmitter of gender stereotypes (Tan, 2011; Citizen, 2007). Education systems play a role in the production, reinforcement and development of gender roles, sometimes through explicit and sometimes implicit messages (Esen, 2013), and gender is built and supported through formal and informal education systems (Echaniz, 2006). This situation affects all choices of children, including career preferences (KSGM, 2008). The international conventions on gender equality emphasize the provision of gender equality in education, as in many areas of life (General Directorate of the Status of Women [KSGM], 2008). One of the educational materials used in the preschool period, in which gender roles are acquired, is children's picture books. Nevertheless, the related studies reveal that gender stereotypes and gender inequality in many children's picture books are reproduced and

legitimized. Gender stereotypes reflected in children's books can cause children to develop negative perceptions about their gender, to misjudge their potential, to limit their self-perceptions, to encounter obstacles in their performance, and to experience many inhibiting and uncomfortable feelings such as inadequacy and guilt (Deniz & Gözütok, 2017). For this reason, children's picture books prepared for the preschool period, which is one of the most important stages of personality development, should be prepared in a gender-sensitive manner.

Many institutions, organizations and publishers publish children's books for the preschool period in Turkey. One of the organizations that publish children's picture books for preschool period in Turkey is the Scientific and Technological Research Council of Turkey (TÜBİTAK), which is one of the official institutions of Turkey. TUBITAK aims to encourage the society to read, learn and think scientifically with its publications. Trying to direct children to scientific fields and / or scientific thinking from an early age is extremely important in this information age. However, according to Keller (2003) and Gümüšoğlu (2016), since scientific thought is attributed to masculinity, hidden barriers to women operate in fields such as science, technology, engineering and mathematics, known as STEM (Rice and Barth, 2017). Stating that the reason why women do not choose the engineering is based on the decision made as a result of perceptions from early childhood to the age of 16, Silim and Cross (2014) stated that young women perceive engineering as "a career suitable for smart boys" and that they have learned from their school and out-of-school environments. As can be seen, the equal representation of genders in TÜBİTAK Popular Science Books is important in terms of both ensuring that girls are interested in STEM fields, and paving the way for gender equality in educational materials.

In this context, the main question of this research is "What is the status of TÜBİTAK's Popular Science publications for 3-6 year old children's library in view of gender stereotypes?" The sub-titles of the main question of the research are (a) book titles, (b) cover of the books, (c) gender distribution of main characters, (d) gender distribution of all characters, (e) characters' appearances, (f) characters' locations, (g) characters' occupations, (h) the actions of the characters, (i) the tools used by the characters, and (j) the written descriptions of the characters.

Method

Being a qualitative research that allows for a more in-depth analysis of the data, this study employs the document analysis method as it contains recorded text and images without the intervention of the researcher and as it provides the researcher with the opportunity to examine the original documents repeatedly. The research examines illustrative children's books with human characters in them. The books were prepared for children aged 3-6 and were on sale on the official website of TUBITAK (<https://esatis.tubitak.gov.tr/>) between 11.01.2021 and 01.02.2021. Content analysis was used as the data analysis method as it is suitable for reaching concepts and relations to explain the data obtained in a given research. In the content analysis, a general conceptual framework was created before the data analysis and coding was done according to these concepts, within a general framework (Yıldırım & Şimşek, 2016) method was used. Accordingly, when the coding process was completed, the recorded answers were brought together, the similar ones were grouped and the categories used in the research were created. Since it is easier to interpret and transfer the organized information to the reader, the categories were brought together and arranged within the framework of certain concepts (Gürbüz & Şahin, 2018, p. 413).

Findings

Some of the findings of the research are to the effect that the book titles mostly do not contain any descriptive words on gender and the majority of the characters appearing on the cover page are female characters. In the majority of the books reviewed, the main characters are depicted as non-human beings (plant, animal, rain, etc.). No expressions attributed to genders were included in non-human beings. As for clothing, although women's clothing reinforces gender stereotypes, it is seen that the frequency distribution of their clothing is more balanced, while men's clothing is depicted to be a certain type (trousers, sweaters, t-shirts). Similarly, it is seen that women's clothing colours are spread over a wider range and their frequency distribution is more balanced, while men's clothing colours are centred upon a certain colour (blue/dark blue). While women are most often portrayed with hair accessories such as hairpins, crowns, scarves, men are most often portrayed with hats/berets and bags. Although all characters are mostly represented in outdoors, the rate of representing men in places such as forests, mountains and seaside is much higher. Indoors, men are mostly shown in the living room, while women, mostly in the kitchen. Men are more represented in occupational roles as compared to women, and they are depicted to have more types of occupations. Although both male and female characters mostly perform similar artistic-cultural actions such as taking photographs and painting, the activities in which men are portrayed the least are housework and childcare. Although men and women engage in games at similar rates, men are not depicted in games such as jumping rope, swinging on a swing, playing hopscotch, and it is seen that the games that require mental skills such as chess and building construction, and games that require physical balance such as sledding and jumping on trampolines are attributed to men. Although there are no significant differences between the types of office equipment and hardware and hand tools used by the characters, it is seen that the use of household equipment is more associated with women. While women are not depicted using any means of transportation such as cars, buses, trams, and bicycles, men are not represented while using strollers.

In addition to the pictures, in the texts of some books, there are gender-based stereotypes that are valid in the society, such as expressions like women attach importance to their physical appearance, spend time for their appearance, and love fashion. In the book where the children who are preparing for their friends' birthdays want to be in the future, the character is mentioned in the book: "Elif wants to be a cook when she grows up, she is a cook who always finds brand new recipes. That's why he decided to invent a new recipe with the leftover ingredients before he tidied up the ingredients and contaminated utensils scattered in the kitchen.' For the boy on the next page, 'Mert wants to be an engineer or an architect when he grows up. He does not know exactly what to do for now, but he is sure that he wants to build something.' In another book, the girl wearing a beekeeping outfit says, "I've become like a bride," while the boy wearing a beekeeping outfit says, "We look like an astronaut." As can be seen in this example, while the girl's clothing is associated with marriage, being at home, staying at home, the boy is associated with a profession of science and with the state of going on an adventure.

Discussion and Conclusion

Although the results of the current research present some non-stereotypical examples in some areas, such as book covers and the balanced gender distribution of the main characters, social actions in many other areas such as professional actions, driving a vehicle, carrying loads and belongings, household chores, sportive actions, and childcare actions show that gender stereotypes persist. On the other hand, it is seen that gender equality is observed in some of the books. Hence, TÜBİTAK can give

priority to the selection of the works of the authors of such books by employing a commission composed of people who are educated and sensitive about gender issues. Although it is not possible to generalize the results of this research, in which a limited number of books were examined, to all Popular Science Publications of TÜBİTAK, it can be deduced that the gender equality terms specified in international agreements are not sufficiently complied with in TÜBİTAK's works. Due to the fact that women are shown to be excluded from science and many other social institutions, it is extremely important for scientific institutions to act meticulously in the selection and preparation of publications. Undoubtedly, although being sensitive to gender equality in children's picture books is not the only way to avoid gender stereotypes, children's picture books that exclude gender stereotypes can lead to positive changes in children's stereotypical behaviours. For this reason, a gender sensitive guide for children's picture books can be prepared on the basis of the results of this research and similar other studies.

Yayın Etiği Beyanı

Bu araştırmanın planlanmasından, uygulanmasına, verilerin toplanmasından verilerin analizine kadar olan tüm süreçte “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. Bu araştırmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamıştır. Bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Araştırmanın birinci yazarı araştırmanın planlanması, verilerinin toplanması ve analizi süreçlerine (yüzde 50), araştırmanın ikinci yazarı araştırmanın planlanması, analizi, yönlendirme ve araştırmanın makaleye dönüştürülmesi sürecine (yüzde 50) katkı sağlamıştır.

Çatışma Beyanı

Araştırmanın yazarları olarak TÜBİTAK ile herhangi bir çıkar/çatışma beyanımız olmadığını ifade ederiz.